BIOGRAPHIES OF EMINENT MEN

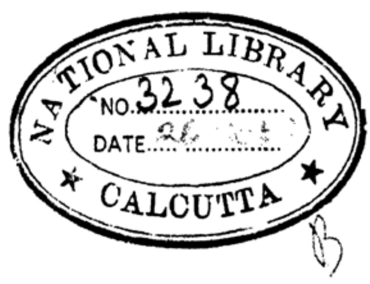
BY

P. SREENIVASA RAO, B. A.

First Edition

Madras:
THE VIJNANA CHANDRIKA MANDALI
1913

PRINTED AT THE SADANANDA NILAYAM PRESS, MADRAS

వి ష య సూ చి క

మొదటి భాగము

ప్లూటార్కు వర్ణితచరిత్రలు

రెండవ భాగము

బెంజమిను ఫ్రాంక్లిను జీవనచరిత్రము

ఉపోద్ఘాతము

మహాపురుషులు – వారి జీవితచరిత్రములు

సృష్టియనాది. అందులోని జంతువు లసంతములు. అండజ, పిండజ, ఉద్భిజ, స్వేదజములని వానిలోఁ దరగతులు గలవు; వీనిని జేతనము లని యెదరు. తరుశైలపాషాణము లచేతనములు. ఈ చేతనాచేతనములలో మను జుఁడు రాజు. నిద్రాహారసంగమము లన్ని జంతువులకు సమానమైనను, వీని నన్నిటికంటె యెక్కుడగు బుద్ధికలవారు మనుజులు.

మొదట మనుజులు దిగంబరులై, నిలుచుటకు నీడ, తినుటకుఁ గూడును లేక, పశుప్రాయులవలె సంచరించుచుండిరి. ప్రకృతిలో 'పరిణామము' (Evolution) ననుసరించి, పిపీలికాది జంతువు లారోహణముగ, క్రమముగ వానరరూపమెత్తి, యా వానరముఖమే, సీత, దమయంతి, తారా మొదలగు స్త్రీలయొక్క పూర్ణచంద్రముఖముగ మారుటకును, ఆ వానరుని బుద్ధియే, కాళి దాసు, భోజుఁడు, చాణక్యుఁడు, శంకరుఁడు మొదలగు మహాపురుషుల కుశా గ్రబుద్ధిగ మార్పునొందుటకును నెంతకాలము పట్టియుండునో మనము చెప్ప లేము. అటులనె, మనమిప్పుడు నాగరికులమని విఱ్ఱవీగుచు బ్రగల్భములు బలుకు నీస్థితికివచ్చుట కెంతకాలము బట్టియుండును?

జుట్టులను బెంచి, తీరుగ వానిని దిద్దుటయా, ప్రాతఃరసము నాస్వా దించుటయా, వీనిలో నేది నాగరీకము? ఆ పదమున కర్థమేమి? పండితపామ రులు దానిని వాడుకచేయుదురె? అది నిర్గుణమా, సగుణమా? "ఏమిచెప్పుదును

గురునాథా!" అట్టిట్టిదనరానిదై, మహాచోద్యమై, వింతయైనది, నాణెమైనది నాగరికము. అన్నిటియొక్క సముదాయమే యది. సముదాయము విడిన, నది లేదు; సముదాయము నిలబడిన, నది యున్నది.

పుట్టినదిమొదలు గిట్టునంతకు, దేశ జాతిభేదములు లేక, ప్రతి మనుజునకు ముఖ్యముగ కావలసిన వస్తువులేవి? నిలుచుటకు నీఁడ, తినుటకు తిండి, కట్టుటకు బట్ట ఇవి సమకూడిన మనుజుఁడు కొంత తృప్తిగ నుండును. మొదట చెట్లనీఁడలలోఁ బ్రదుకుచున్నవారికి, గుడిసెలు, గృహములు, భవనములు, ప్రాసాదములుఁ గాలక్రమమున గట్టినపురుషు లెట్టివారై యుందురు? ఆకు, అలము, దుంపలు, పచనముచేయని మాంసమును దిని బ్రదుకుచున్న వారికి, నేలదున్నుకొని, పంటలను పండించి, వానిని పచనముచేయువిధము నేర్పిన పురుషులొకరో, యిరువురో, ముప్వురో, యెందరో మనకు దెలియదు. వీర లెవరు? దిగంబరులై, కొంతకాలమాకులను, తదుపరి నారలను, మరితోళ్లను గట్టుకొనుచున్న వారికి, ట్వీడు, మస్లిను, బనారసు బట్టలను నేయుట నేర్పినవా రెట్టివారో, నేర్పినవారో? నిప్పును గనిపెట్టినవాఁడు, దానిని రగిలించు సాధనములను గనుగొనినవాఁడు. ఈ పురుషులందరు మహాపురుషులుగారా!

ఎందరి మహాపురుషుల యనుభవములను, వారి నామములుం దెలియకయే, మన మనుభవించుచున్నాము. వానిని మన యనుభవములని యెంచుటకంటె బుద్ధిహీనత కలదా? ఆ మహాపురుషుల నామములను స్మరించకపోవుటకంటె, హెచ్చు కృతఘ్నత కలదా?

గుండుసూది, దారము, పెన్సలు, కాగితములు మొదలగు వస్తువులలో నేదిలేకపోయినను మనుజునకు వ్యవహారము జరుగదు. ఇవి దిగువయంతస్థులోనివి. షట్శాస్త్రములు, షడ్దర్శనములు, ప్రకృతిశాస్త్రములు, ఈ మొదలగు వానిని రచించినవారు, వాని నభివృద్ధినొందించిన వార లెందరో మనకు దెలి

యుడు. వీనిని నేర్చుకొనుటకు మనుజుని జీవితకాలము చాలదు. ఆ మాట
కేమి. ఈ రెండంతస్థులలోనివాని సభిన్న సముదాయఫలమును పండితపామ
రులు, సామంతసంసారులు, పెద్ద పిన్నవారలు, నగర గ్రామవాసులు వీరిలో
నెవఁడు ప్రతిదినముఁ బొందకయుండును?

ఇవియన్నియు సమకూడి, సముదాయ మగుసరికి యెంతకాలముపట్టె
నోగదా? వీని సముదాయమె సంఘము: కొంతకాలమునకు సాంఘికసూత్రము
లల్లబడి, వర్ణాశ్రమ ధర్మములు విభజింపఁబడెను. సాంఘికుల మైనంతవఱకు,
మనము వీని శుభాశుభ ఫలముల ననుభవింతుము. సంఘమునకు శుభఫలము
నిచ్చువారు మహాపురుషులు; అశుభఫలము నిచ్చువారు నీచులు. అనేక సంఘ
ములు గలిసిన, దేశవాసులగుదురు; వీరినే మహాదేశీయులని పిలిచెదరు. శరీ
రమునం దెక్కడ ప్రేటుతగిలినను, దానికి బాధకలిగినవిధమున, మనము చేసిన
యశుభకార్యఫలములను మన సంఘమువారే కాదు, మన దేశీయులు సహిత మను
భవింతురు. యుక్తాహారవిహారములచేతఁ బోషింపఁబడినందున, రక్తము ధారాళ
ముగ నాళములయందు బ్రవహించి, కర్మేంద్రియములకుఁ బుష్టి, జ్ఞానేంద్రియ
ములకు నైర్మల్యముఁ గలుగఁజేసినపుడు, శరీరము సుఖ మనుభవించునటుల,
సంఘములోఁ బ్రతి మనుజుఁడు భిన్నముగఁ జేయు శుభకర్మము లతనికిమాత్రమె
గాక సంఘమునకును దేశమునకును అంతటికిని శుభంబు లొసఁగును.

ఈ శుభాశుభకార్యములు సజ్జన దుర్జనులచేతఁ జేయబడి, సంఘము
లను దేశములను ఉద్ధరించుటయో యథోగతిపాలు చేయుటయో జరుగును.
ఈ గతుల ప్రదర్శనమే దేశచరిత్రనాఁబడు. దేశములోనివారే సజ్జనులు, దుర్జ
నులు. భిన్నముపైని 'పురుషుల జీవితచరిత్రము'లని, సముదాయముపైని 'దేశ
చరిత్ర' యని, మన మొకదానినె ద్వివిధముగఁ జూచుచుందుము.

శరీరము నాశ్రయించుకొని మూఁడు ధాతువులు, పంచప్రాణము

లున్నవి. వీనిలోఁ బ్రాణవాయువు, పైత్యము ముఖ్యమైనవి; శేషించిన వాని నివి యుద్రేకించనీయవు; అటులనె, లోకములో సజ్జనులు. వారు దుర్జనుల నణఁగఁగొట్టుదురు. 'మనుజుఁ డెటుల సజ్జనుఁడయ్యెనో, యెటుల తన జీవిత కాలములో సాధువుల రక్షించెనో, దుర్జనుల శిక్షించెనో, యెవరితో మైత్రి చేసెనో, యెవరితో వైరము బాటించెనో, బాల్య యౌవన కౌమార వార్ధకదశల నెటుల గడిపెనో, బ్రహ్మచర్య గృహస్థాశ్రమధర్మముల నెటుల బ్రవర్తింప జేసెనో, దేనియందు ఈ యంశములు సవిస్తరముగ వ్రాయబడియుండునో అది యే మహాపురుషుని జీవనచరిత్రము'; ఈ మహాపురుషుల సంక్షిప్తచరిత్రయే 'దేశచరిత్ర.'

వారిచే చేయఁబడిన కార్యములయొక్క ఫలముల ననుభవించుటచేత, మన కింత యౌన్నత్యము, నాణెము వచ్చినపుడు, వారివలె మనముగూడ మహాత్కార్యములను యథాశక్తిఁ జేయ సమకట్టినయెడల, మన మెటువంటివారమగుదుము? వానిని నెరవేర్చినయెడల? వారి కార్యములకు దేశకాలపరిమితిలేదు; మన కార్యములకు గలదు. 'ఆత్మవత్సర్వభూతాని' అను న్యాయము వారియందు బ్రవర్తించెను.

సూర్యచంద్రు లుదయించుచున్నారు; అస్తమించుచున్నారు. అటులనె గ్రహములు, నక్షత్రములు; పరిపాటియగుటచేత, నివి మన దృష్టిని యాకట్టుట లేదు. 'హాలీ' తోకచుక్క, తుపానులు మొదలగు ప్రకృతి విపరీతములు మన దృష్టి నాకర్షించుచున్నవి. అవి శాశ్వతమైనవి; ఇవి క్షణభంగురములు. అటులనె మహాపురుషులు, వారి కార్యములు; దుర్జనులు, వారి కృత్యములు.

వారి కాలములో వారు మహత్తుగలవారని పరు లెరుగరైరి. సామాన్యులవలె వారుగూడ సుఖదుఃఖము లనుభవించిరి. సూర్యకాంతి మొదట నధిత్యకలమీఁదఁ బ్రసరించి, క్రమముగ నుపత్యకభూములకుఁ దిగునటుల, వారి ప్రభావము మొదట మహనీయులకు గ్రాహ్యమై, తదనంతరము మనకు దెలియును.

వారిని జూచు భాగ్యములేదు; వారి చర్యలను వినుటకు నోము నోచుకొనలేదు; వారి నెఱిఁగినవారినైన గన్నులారఁజూచుటకుఁ దగినంత పుణ్యమైనను జేయలేదు; అట్టి మహాపురుషులు ప్రపంచములో నొకకాలమున జీవించియుండిరను జ్ఞానమైనను మనకు లేదు.

ఇటుల కూపస్థమండూకంబులవలె, బుట్టుచు గిట్టుచు, చర్వితచర్వణులై, విషయములకు లోఁబడి, కాలమును గుర్తెఱుఁగక, పశువులవలెఁ బ్రజలు సంచరించుచున్నారు. ఈ యజ్ఞానమును బోఁగొట్టుకొనుటకు, వారు గురువుల నాశ్రయించవలెను. దానిని బోఁగొట్టినవి గురూపదేశములు కావా? స్వయముగ వారి వలన వినుటకు దగినంత యదృష్టములేదు. ఆ యుపదేశములే, లిఖితరూపమును బొంది, జీవితచరిత్రములయినవి.

"యదా యదాహి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత ।
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం ॥
పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతాం ।
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే॥"

ఏ యే కాలములోఁ బ్రజలు ధర్మమార్గము విడనాడి, యధర్మమార్గముఁ బొందుదురో, యా యా కాలములలోఁ బురుషోత్తముఁడు తన నిజవిభూతిని దెలుపుటకుఁ బ్రపంచములోఁ దనకళచేత మహాపురుషుల నుద్భవింపఁజేసి, వారిచేత లోకముల నుద్ధరింపఁజేయును. వారినే మనము క్రైస్తువని, మహమ్మదని, గౌతమబుద్ధుఁడని, శంకరుఁడని, ఆనందతీర్థులని, రామానుజులని, కన్ఫ్యూషియసని, లూథరని మొదలగు నామములతో స్మరించుచున్నాము. వారిలో నెంత మాహాత్మ్యముండకపోయిన, ననేకకోటి ప్రజలు వారిని బ్రతిదినము స్మరించుటయేగాక, వారి సిద్ధాంతములను బఠించి, వారి ధర్మముల నాచరించుచున్నారు.

సాధుజనరక్షణ, దుష్టజనదండన వీనికై బరమేశ్వరుఁ డనంతకోటి

జన్మములనెత్తి భూభారముఁ దగ్గించెను. పురాణములలోఁ జెప్పిన యవతారములే గాక, మఱి యెన్ని యవతారము లాయన యెత్తెనో మనము చెప్పలేము; లోక కంటకులను సంహరింపకపోయినయెడల, లోకములకు స్వాస్థ్యముండునా? కనుక, మహావీరులందఱు భగవంతుని కళలని తెలియనగును. ధాతువు లుద్రేకించి, శరీరమును గష్టపెట్టుచున్నప్పుడు, స్కంధత్రయము దెలిసిన వైద్యుఁడు వానిని శాంతింపజేయువిధమున, సంగపంచకము గుర్తెఱిగిన మహావీరులు చతురంగముల నడిపించి, దేశములకు మేలుగలుగఁజేయుదురు.

దేహము స్వస్థతగ నుండినపుడు, హృదయకమల మెట్టుల నాళముల లోనికిఁ బరిశుద్ధరక్తమును బంపునో, యటులనె, దేశములు చల్లబడి యర్థ ప్రాణములకు నెమ్మదిగలిగినపుడు, శాస్త్రజ్ఞులు, వేదాంతులు, పండితులు మొదలగు ప్రాజ్ఞులు బయలువెడలి, వారి వారి యుపన్యాసములచేత, బోధనల చేత, ప్రత్యక్ష నడవడికలచేతఁ బ్రజల యజ్ఞానమును బోఁగొట్టుదురు. వైతాళికులవలె, వీరు మనుజులను మోహనిద్రనుండి మేలుకొలుపుదురు. అనేక జన్మములనుండి వచ్చుచున్న యజ్ఞానము మనస్సునుబట్టి యాక్రమించియున్నందున, వీరి ప్రబోధనములచే, వారికి బ్రబోధోదయమగుట కష్టము. అందుచేత, మనము నిరాశఁజేసికొని, దిగులొందవచ్చునా? పఠనము, వ్యాసంగము, మననము, ఆచరణవిధానములచేఁ దానిని మేలుకొలుపవలెను. దౌవారికుఁడైన మనస్సు జాగరూకతతో నుండకపోయిన, బుద్ధి చెడును. 'బుద్ధి నాశాత్ప్రణశ్యతి'. బుద్ధి చెడుట మనుజుఁడు చెడుట. ఈ రెండు నొకటే. మనస్సును మేలుకొలిపి, బుద్ధిని వికసింపజేయువారె, కాళిదాసు, షేక్స్పియరు, ప్లేటో, సోక్రటీసు, గాథె మొదలగువారు. సూర్యుఁడొక్క బాహ్యలోకమునకే వెలుగు నిచ్చునుగాని, వీరంతర్బహిర్లోకములఁ బ్రకాశింపఁజేయుదురు.

వర్తమానకాలము నధిష్ఠించి, భూతకాలావళిగుండ జూచిన, మనకు సమీపముననున్నవి దృశ్యములై, దూరముననున్నవి యదృశ్యము లగుచున్నవి.

అనంతమగుకాలమున నెందఱు మహాపురుషులు జననమై, భూభారమును వహించిరి? దేశచరిత్రలలోఁ జెప్పబడినవారుకాక, మఱి యెందరు మినహాయించఁబడిరో గదా? వారిప్పుడు లేరా? ముందుకుండరా? వా రన్నికాలములలోను గలరు. భూమి నిలబడియుండుటయే, వారు కలరనుటకు నిదర్శనము. వారు కనుపులవంటివారు; ఈ కనుపులను బట్టుకొనియే, మనము కాలారోహణముఁ జేయుచున్నాము.

"నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప ।
ఏషతూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతేర్విస్తరోమయా ॥"
"యద్యద్విభూతి మత్సత్వం శ్రీమదూర్జితమేవవా ।
తత్తదేవావగచ్ఛత్వం మమ తేజోంశ సంభవమ్॥"

మొదటి భాగము

ప్లూటార్కు వర్ణితచరిత్రలు

ప్లూటార్కు వర్ణితచరిత్రలు

ప్లూ టా ర్కు

అన్నినాఁడులలోఁ జిన్ననాఁడు మంచి దని యొక మహా పురుషుఁడు చెప్పెను. మాయమర్మములు తెలియక నిర్గుణుల మై యెల్లప్పుడు నానందించుచు మనము చిన్నతనమును గడుపు దుము. వయస్సు ముదిరినకొలఁది లోకవ్యాపారములలోఁ దిగి విషయాసక్తులమై మనము తరంగములలోఁ గొట్టుకొను చుందుము. అటుల ఏకాంతస్థలమున చిదానందమును బొందు చుఁ గాలము గడిపిన తత్వజ్ఞానియైన 'ప్లూటార్కు'యొక్క జీవిత చరిత్రమును ముందుగఁ జదివి హర్షించి, తదనంతర మతనిచే వ్రాయఁబడిన లౌకికతరంగములలోఁ గొట్టుకొనుచున్న మహా పురుషుల జీవిత చరితములఁ బఠింపవచ్చును.

ప్రాజ్ఞుని యనుభవములను మనమెట్లు స్వీకరించునట్లే లోకమునుగూర్చిన యతని యాలోచనలను సహితము మన ము తెలిసికొనవలెను. ప్రపంచ ధర్మములు ద్వంద్వములు. ఇవి యుద్రేకించి రాష్ట్రవినాశమును దెచ్చును. దేశకాల గృహ

సాంప్రదాయముల నివి మరగుపఱచును. ఇది యొకటి. రెండవది యే దన, మన స్వాతంత్ర్యమువలనఁ గలుగు మహోత్కృష్ట పదవికంటె హెచ్చైన సమభావముఁ గలిగియుండుట మేలు; ఉచ్చ పదవిని బొంది, సమభావమును బోఁగొట్టుకొనుటకంటె శాస్త్ర జ్ఞానముచేత ధర్మమును నిలఁబెట్టి నిశ్చలతతోఁ గాలమును గడుపుట మనుజున కుచితమైన పని. ఈ విషయముల నతని జీవితచారిత్రమును జదివినచో మనము తెలిసికొనఁగలము.

గ్రీసు దేశములోఁ 'బియోషియా' యను పేరుగల యొక మండల ముండెను. అక్కడి ప్రజలు పశుప్రాయులుగ నుండుట చేతఁ 'బియోషియా మూర్ఖు'లని వారికిఁ బేరువచ్చెను. మనము 'గొల్లల మూర్ఖత్వ' మనునట్లు 'బియోషియా మూర్ఖత్వ'మని వాడుకకలదు. ఈ యపవాదమును బోఁగొట్టుటకు నా 'పిండారు' అను కవియు, 'అపామినందాసుఁ'డను వీరుఁడును నా దేశము లోఁ బుట్టిరి. వారి తరువాత ప్రాజ్ఞుఁడైన 'ప్లూటార్కు' ఆ దేశ ములోఁ బుట్టి దానికిఁ గీర్తిఁ దెచ్చెను. అతఁడు క్రీ. శ. ౬౬ సం॥ రములో జననమొందినటులు తెలియుచున్నది.

'అమోనియస్సు' అను నొజ్జయొద్ద నతఁడు చదివెను. శిష్యుఁడు వ్రాసిన సంగతితప్ప మఱియొకటి గురువునుగుఱించి మనకుఁ దెలియదు. శిష్యుల నతఁ డెట్లు శిక్షించెనో దానిని 'ప్లూటార్కు' వ్రాసెను. ''ఒకనాఁడు మధ్యాహ్నమున అతఁడు పాఠములను జెప్పుటకుఁ బూర్వము మేము భోజనము చేయు

చుఁ గొంతకాలము గడిపితిమి. ఇందుకతఁడు కోపగించి, కుమారుఁడేమో భోజనముఁ జేయుచు లేచిపోయె నని మిషఁ బెట్టి, వానిని మా సమక్షమున కొట్టించెను. ఈ సమయములో నతఁడు మా వైపు దృష్టి నిగిడించి చూచుచున్నందున, మా నిమిత్త మతఁడు వానిని దండించె నని మేము గ్రహించితిమి." ఈ సంగతిని 'ఫ్లూటార్కు' వ్రాసినందువలన గురువు విషయాసక్తుల (Epicureans) లోనివాఁడు కాఁడని తెలియుచున్నది. అతఁడు చేసిన శిక్షనుబట్టి యతఁడు వైరంగికుల (Stoics)లోనివాఁడని తోఁచునుకాని నిజముగ నతఁడు శాస్త్రజిజ్ఞాసకుల (Academicians) లోనివాఁడు. వీరి పాఠశాల లాకాలములో గ్రీసుదేశమునందు విశేషముగఁ గీర్తిఁబొందెను.

బెత్తమును వాడుకఁ జేయుటకు తండ్రికిమాత్ర మధికారము కలదు. ఈ పాఠశాలలలో గురువులు దాని నుపయోగించుటలేదు. బుద్ధిని వికసింపఁ జేయుటయే గురువులపనిగాని హేయమై, నికృష్టమై, నీచమైన బెత్తమును బట్టుకొని బాలురను దండించి వారి మనోవ్యాపారములను దగని విధమున నిరోధించి, వారి మర్యాదకుఁ దగిన స్వాతంత్ర్యబుద్ధినిఁ బోఁగొట్టుట, యుపాధ్యాయులకు ధర్మముకాదు. బెత్తమును బట్టుకొని బాలురను గురువులు శిక్షించుట, నేఁడుగూడఁ గలదు. బెత్తముచేత దేహశుద్ధినిఁ బొందుట కాదుకాని, సిగ్గులజ్జలవలన, బుద్ధినంతులు, మొదట విచ్చలవిడిగ సంచరించినను, మార్గములో

నికి రాఁగలరు. ఏపాటిబుద్ధి లేకపోయిన దేహాశుద్ధివలన వాఁడు మొండి దేరునుగాని సన్మార్గములోనికి రాలేఁడు. ఉన్నటువంటి తగుపాటి బుద్ధినైనను నిర్మలము చేయవలెనుగాని దెబ్బలుకొట్టి దానిని మలినము చేయరాదు. దేహపీడయైనకొలఁది మనస్సు శుద్ధిని బొందుచుండును; సిగ్గులజ్జలను బోఁగొట్టునది దాని కంటె మఱియొకటి లేదు. ఆ రెండును గలిగియుండిన, ధర్మము నిలఁబడును; కీర్తి ప్రతిష్ఠలు వచ్చును.

ఇప్పటి మనవలెఁగాక గ్రీకులు మఱియొక విధమున విద్యాభ్యాసము జేయుచుండిరి. ప్రారంభములోనే వా రన్నిశాస్త్రములలోను బ్రవేశ పెట్టఁబడుచుండిరి. రామచిలుకలవలె మనము మాటలనుమాత్రము గ్రహింతుము; వారు మాటలచేత నిరూపింపఁబడిన వస్తుజ్ఞానమును గలిగియుండిరి. మనవలె రెండప్రచలిత భాషలను జదువుటలోఁ బదిసంవత్సరముల కాలమును వారు వ్యర్థపుచ్చుట లేదు. ఆ కాలమున వారు ప్రకృతిని పరిశోధించుటలో గడిపి, దానిలోని చిత్రముల యాథార్థ్యమును వాని నియమములను గ్రహించుచుండిరి. తత్వ, గణిత శాస్త్రములనేగాక శబ్దోత్పత్తి శాస్త్రము (Philology) ను వారభ్యసించిరి. మహాకవుల గ్రంథములలోని ప్రస్తావికవచనములను వారు జిహ్వాగ్రమున నుంచుకొనిరి.

ఈ విద్యలలో 'ప్లూటార్కు' పూర్ణుఁడై మహాపురుషుల జీవితచరిత్రలను వ్రాసెను. ధారణాశక్తి విశేషముగఁ గలదు.

కనుకనే, చెప్పిన యంశములను జెప్పక చరిత్ర నతఁడు వ్రా
సెను. నూటికొకచోట పునరుక్తి కలదుకాని సాధారణముగఁ
గనఁబడదు.

వేషభాషలవలన నతఁడు శాస్త్రజిజ్ఞాసకులలోనివాఁడని
తెలియుచున్నది. క్రియలు, మాటలు, ఉపదేశములు, ఆచర
ణలలో నతఁడు దాని కనుగుణ్యముగ నడిచెను. క్రమముగ
నతఁడు తత్వజ్ఞానమును బొందె నని యతని గ్రంథముల మూల
మున దెలియుచున్నది. అందఱి మతములను బరిశీలించి
శాస్త్రజిజ్ఞాసకులను, విషయాసక్తులను జెందక, బ్రహ్మజిజ్ఞాస
కులపక్ష మతఁ డవలంబించెను. వైరంగికుల నతఁడు ముట్టలేదు.
అందఱి బోధలలోను శ్రేష్ఠ మగువానిని గ్రహించి వాని నతఁ
డనుష్ఠించెను.

ప్రకృతి నారాధించు 'పైథాగోరాసు' క్షుద్రజంతువులను
మనుజులు హింసించుటఁ జూచి, విచారించి, యొక్కమతమును
గనిపెట్టెను. దానినే 'పునర్జన్మమత' (Metempsychosis)
మందురు. జీవుఁడొక శరీరములోనుండి మఱియొక శరీరములోఁ
బ్రవేశించునని, దీని సిద్ధాంతము. ఈమూలమున జంతువులకు
హింసలేకుండఁజేయుట యతని యభిప్రాయము. మొదటినుండి
సృష్టిలోని పిపీలికాది జీవకోటులనుజూచి సంతసించుచున్న
'ప్లూటార్కు' ఈ మతసిద్ధాంతముల నెటుల నవలంబించకుండును?
మతబోధకునివలె నతఁడుగూడ నుపన్యసించి, జంతువులను

హింసించిన, వాని రూపమును బొందవలసివచ్చు నని ప్రజలకు బోధించెను.

'కేటో'యొక్క జీవితమును వ్రాయుచు, "అతఁడు (Cato) పరిచారకులను పశువులవలెఁ జూచుచుండెను; వారిని తోఁచినవు డెల్ల బానిసలుగఁ జూచుచుండెను; కొన్ని వేళల వారిచేత బరువులను మోయించెను; కొన్ని సమయములలో వారిని బయటకు వెళ్లఁగొట్టి వారి కాహారమిడుటలేదు. సృష్టిలో మనుజుఁడు రాజు గనుక, మనుజులను సోదరభావముతోఁ జూచుటయే గాక, యితర జంతువులసహిత మతఁడు ప్రేమించవలెను. అన్ని జంతువులను సమభావముతోఁ జూచుటయె పరమమతము" అని ప్లూటార్కు తన మనోభిప్రాయమును విశదపఱచెను. గురూపదేశమున కనుగుణ్యముగ నతఁడు నడిచెను.

పాఠశాలలలో గురువు లుపన్యసించు అస్పష్ట పరిభాషణములను, వీరమతస్థుల పిచ్చికూతల నతఁడు తిరస్కరించి, పైథాగొరాసు శాస్త్రమును ప్రకృతితో సమ్మేళనఁజేసి, జ్ఞానోదయమగునట్లు చేసెను. పారసీకము, ఈజిప్టుదేశములలోని శాస్త్రములను శోధించినందున, నతనిని జ్ఞానియని స్వదేశీయులు బిలువఁదలఁచినపుడు, దాని కంగీకరించక 'శాస్త్రజిజ్ఞాసకుఁ'డని పిలువఁబడుట కతఁడు సమ్మతించెను.

గురువులయొక్క సదభిప్రాయములనేగాక, వారి దురభిప్రాయములనుగూడ ప్లూటార్కవలంబించినందుకు మన మత

నిని మన్నింపవలెను. గురువువలెనె నతనికి స్వప్నములయందు నమ్మకము కలదు; వాని యాథార్థ్యమును జెప్పలేము. రెండు పక్షములలోఁ దగు కారణము లగుపడుచున్నవి.

ఆ కాలములో ముద్రాక్షరశాలలు లేవు; ముద్రింపఁ బడిన పుస్తకములు లేవు. అన్నియు లిఖితరూపముగనున్న గ్రంథ ములు. వానిని వ్రాయుట కష్టము. వ్రాయఁబడినవానిని గొనుట కష్టతరము. సంపాదించిన వానిని జదువుట కష్టతమము. అట్టి స్థితిలో, ప్లూటార్కు చదివిన గ్రంథములకు లెక్కలేదు. 'కావ్యాలాపవినోదేన కాలో గచ్ఛతి ధీమతాం.'

అతని కుటుంబమువారు ధనములేనివారుకారు. అతని పూర్వులు పెద్ద యుద్యోగములఁ జేసినవారు. ప్రపితామహుని బాగుగ నతఁడెఱుఁగును. ఇతని కాలములో స్వదేశీయులు 'రోమనుల' దాడి భరింపలేక శ్రమపడి రని ప్లూటార్కు వ్రాసి యున్నాఁడు. అతని పితామహుఁడు సంతోషపురుషుఁడు; మంచి వక్త; మద్యపానాపేక్షుఁడు; రసములోనికి వెళ్ల, సరసము బయ టకు వచ్చుచుండెను. అతని తండ్రికూడ ధర్మాత్ముఁడు, సుగుణ వంతుఁడు. ఆ కాలపు చదువుల నతఁడు బాగుగఁ జదివెను. తండ్రినిగుఱించి చెప్పుచు, "నేను మఱియొకనితోఁ గలిసి సందే శముమీఁద నొకగ్రామమునకుఁ బంపఁబడితిని. నాతోడ వచ్చిన వాఁడు మార్గములోనుండి పోయినందున, నొంటరిగ నేనా గ్రామమునకుఁబోయి, యా సందేశమును నెరవేర్చి, స్వగ్రామ

మునకు వచ్చితని. మఱునాఁడు నిర్వహించుకొని వచ్చిన యంశ
మును సభలో ముచ్చటింపవలసి యున్నందున, నా తండ్రి
'నేను, నేనని వాడుకచేయక, మేము కార్యము నెరవేర్చితిమని
చెప్పిన, ప్రజలు నిన్నీర్ష్యతోఁ జూడ'రని నాతోఁ జెప్పె"నని
ప్లూటార్కు వ్రాసెను.

'ప్లైమను,' 'లెంప్రియను' వీరిరువు రతని యన్నదమ్ములు.
వీరు మువ్వు రత్యంత మైత్రిగ నుండిరి. అందులో 'ప్లైమను'ను
ప్లూటార్కు విశేషముగఁ బ్రేమించెను. "నే నదృష్టము గలిగి
యున్నను, నాయన్న 'ప్లైమను'యొక్క స్నేహము, దయకును
బాత్రుఁడనైతినని ప్లూటార్కు వ్రాసెను. 'లంప్రియసు'కు తాత
పేరు పెట్టినందున, నతనినలె నితఁడు సంతోష పురుషుఁడు.

కొంతకాల మతఁడు దేశయాత్రలలో గడిపెను. ఈజిప్టు,
ఇటాలియా దేశములలో నతఁడు తిరిగెను. ఇటాలియా దేశము
లోనుండిన దినములలో నతఁడు 'లాటిను' భాషను నేర్చుకొను
టకు సమయము దొరకలేదు గాని, రోమనులలో మహాపురు
షుల జీవితచరిత్రలను వినుచుండెను. మొదట వస్తుజ్ఞానముఁ
గలిగియున్నందున, వానిని నిరూపించు శబ్దముల నతఁడు
'లాటిను' భాషలో నేర్చుకొనెను.

ప్రకృతిలోని ప్రతివిషయము బుద్ధిని వికసింపఁజేయునని
యెంచి, వానినే ప్రసంగములలో 'రోమనులు' ముచ్చటించు
చుండిరిగాని, 'కుక్కకూత' నక్కకూత'లలో 'వారు కాలమును

వ్యర్థపుచ్చ లేదు. అందుచేతనే, భాషాపరిజ్ఞానము లేకపోయి నను, సంభాషణలవలన ప్లూటార్కు మహనీయుల చారిత్రము లను గ్రహించెను. కొంచెము వయస్సు ముదిరినపైని, లాటిను భాషను నేర్చుకొని, అందు వ్రాయఁబడిన రోమనుల చరిత్రము నతఁడు చదివెనుగాని చరిత్రములకుఁ గావలసిన ముఖ్యాంశ ములను సంభాషణలలోనె నతఁడు ప్రోగుచేసెను.

ఆకాలములో రోమునగరములోని మహనీయులచేతను, ప్రాజ్ఞులచేతను మన్ననలను బొందుటయెకాక, రోము చక్ర వర్తి 'ట్రాజను' చేతకూడ నతఁడు గౌరవ మందెను. అతఁడు చక్ర వర్తికి గురువని కొందఱు, కాఁడని కొందఱు జెప్పుదురు. గొప్ప పండితుఁ డను పేరతనికి వచ్చెను. "బోద్ధారో మత్సర గ్రస్తాః" అనునట్లు అతనిని జూచిన కొందఱికి శిరోభారముగ నుం డెను. జ్ఞానులకు వచ్చు దురవస్థ యిదియె. జ్ఞానులను మనము తేరి చూడలేము (మేఘముచేత గప్పబడినపుడు తప్ప గ్రహ రాజును చూడలేని విధమున).

జ్ఞానులకుఁ దగిన మర్యాదలను బొంది రోమునగరములో ధర్మము స్థాపించి, ప్రజలకు జ్ఞానోపదేశముజేసి, ట్రాజను చక్రవర్తిని సుగుణవంతునిగ నొనర్చి ప్లూటార్కు స్వదేశమునకు వచ్చి చేరెను. శిష్యుఁడైన చక్రవర్తి మరణము నొందినందున, నతఁడు దుఃఖించి 'కైరోనియా' పట్టణమునకుఁ బోయెను. అక్కడ నివసించి, లౌకిక వ్యాపారములలో దిగక, ఏకాంత

ముగఁ గాలముఁ గడుపుచు, మహనీయుల జీవితచరిత్రములను వ్రాయ నారంభించెను.

ఈ చరితములను చరిత్రములు వ్రాయువిధమున వ్రాయకపోయినను, నతఁడు వానిని రసవంతములుగ జేసెను. దేశ కాల సంబంధముల నతిక్రమించి చరిత్రాంశములను వ్రాసినను, జ్ఞానోపదేశములచేత వాని నతఁడు నింపినందున, పండిత పామరులు వానిని శ్లాఘించుచున్నారు. కంటకములతోఁగూడిన గులాబీ పుష్ప మెంత మనోహరముగ నుండునో, యటుల సంకటములతోఁ గూడియున్న యతనిగ్రంథ మంత యాహ్లాదకరముగ నున్నది.

సృష్టిస్థితిలయకర్తయైన పరమేశ్వరుఁ డొక్కఁడైనను, మీఁది మెట్టుననున్న దేవతలకు క్రింది మెట్టుననున్న మనుజులకు, యెవరికి సమీపముననున్న వారి గుణరూపములను బొందుచున్న ప్రాణులు కలవని యతని నమ్మకము. శూన్యస్థల ముండుట ప్రకృతికి విరుద్ధము గనుక, దేవతలకు మనుజులకుఁ గల యంతర మీ జీవులచేత నిండియుండక తప్పదని యతఁడూహించెను. పుణ్య పాప కర్మములకుఁ దగినటుల నీ ప్రాణులను లోమ విలోమముగ దేవ మనుజ రూపములను బొందుచుందురని యతని యభిప్రాయము.

స్వగ్రామమున గ్రంథావలోకనలోనేగాక, వైదికవ్యాపారములను లౌకిక చర్యలతో గలిపి కాలమతఁడు గడిపెను.

సంఘములో నున్నపుడు, గృహస్థు ధర్మము నవలంబించి సాంఘిక దేవ పితృఋణముల నతఁడు తీర్చెను. అతఁడు న్యాయాధికారిగఁ గొంతకాల ముండెను. "న్యాయాధికారి యెపుడును ప్రజల కష్టసుఖములను వినవలెను. అతఁ డార్తశరణ్యుఁడు గావలెను. అతని గృహము శరణాలయము" అని యతఁడు చెప్పెను. ప్రజారాజ్యము నతఁడు మన్నించెను. ప్రజలు స్వాతంత్ర్యముగ నుండవలె నని యతని యభిప్రాయము.

తత్వజ్ఞాని, చరిత్రకారుఁడు, న్యాయాధికారి—ఈ బిరుదులు యోగ్యముగ నతఁడు వహించెను. ఇఁక నతఁడు సంసారము నెట్లు గడిపెనో మనము చూడవలెను. నిస్సారమైన సంసారములో మనుజునియొక్క సారము తెలియును. అన్ని చదువుల సారము కూడినందున నతఁడు సంసారి.

సత్కులమందుఁ బుట్టుట దుర్లభము. పుట్టినతరువాత ననుకూలవతియైన గృహిణినిఁ బొందుట కష్టము. వీనిలో నేది లేకపోయినను, మనుజునికి సంకటమే; రెండును గలిగియున్న దానికంటె భాగ్యము లేదు. అతఁడు సత్కులమునందుఁ బుట్టెను. అతనిభార్య యోగ్యురాలు; భర్త కనుకూలముగ నడిచెను; పురుషార్థములను గుర్తెఱిఁగి దంపతులు గృహస్థు ధర్మమును నడిపిరి. ఆమెపేరు 'టైమాక్షి'. వారికి నలుగురు కుమారులు, నొక కొమరితయుఁ గలిగిరి. "నా కూఁతురు దాదియొద్ద పాలు త్రాగి కడమ పిల్లలకు పాలిమ్మని దాని నడుగు"నని ప్లూటార్కు

వ్రాసెను. ఈ కూఁతురు బాల్యములోనె మరణము నొందెను. కొంతకాలమునకు కుమారు లిగువురు చనిపోయిరి. ఎన్ని కష్టములు వచ్చినను వానిని భరించి మనోచాంచల్యమును ఆ దంపతులు పొంద లేదు.

ప్లూటార్కు చిరకాలము జీవించెను. అతఁడెటుల మరణము నొందెనో, దాని వివరణ లేదు.

డెమాస్తనీసు

డెమాస్తనీసు తండ్రి, డెమాస్తనీసు, 'ఆథెన్సు' పట్టణములో నివసించుచుండెను. అతఁడు ఖడ్గకారకుఁడు. అనేకమంది సేవకులచే నతఁ డాపనిని చేయించుచుండెను. రాజద్రోహము చేసి దేశమునుండి పరారియైన 'గైలాను'నకును, నతని భార్యయైన యొక కిరాతక స్త్రీకినిఁ బుట్టిన చిన్నది డెమాస్తనీసు యొక్క తల్లి యని కొందఱు చెప్పుదురు. కాని దాని యాథార్థ్యమును నిర్ణయించుటకు వీలులేదు. ఇతఁడు మాణవకుఁడుగ నుండినపుడు తండ్రి డెమాస్తనీసు కాలము జేసెను. పిత్రార్జితము దరిదాపుగ, నరువదివేల రూప్యము లితనికిఁ జెందెను. ఇతని సంరక్షకులు తమ స్వంతమునకు దీనిలోనుండి కొంతసొమ్ము నుపయోగించుటచేతను, శేషించినదానిని సద్వినియోగముఁ జేయక పోవుటచేతను, ఇతనికిఁ జేయవలసిన సంస్కారములు వారు జేయక యుపేక్షించిరి. ఇతఁడీయవలసిన గురుకట్నములఁ గూడ వారు తమ స్వంతమునకు వాడుకొనిరి. ఇట్లీతని బుద్ధికుశలతకుఁదగిన జ్ఞానసంస్కారము లేనందున నితఁడు దాని ఫలితమును బొందుట కవకాశము లేకపోయెను. ఇతని శరీరము సున్నితమైనందున నితనిని మొండిపనులఁ జేయుటలో నియమించుట

కితని తల్లి కిష్టము లేక యుండెను. వారి వేతనములు వారికి తిన్నఁగ నందక పోవుటచేత గురువు లితనిని దేహపరిశ్రమఁ జేయవలసిన దని నిరోధించ లేదు. మొదటినుండియు నితఁ డర్భకుఁడు. అందుచేత బాలురంద ఱతని నపహాసించుచుండిరి.

సర్వజనసమక్షమునఁ బ్రసంగించుట కీకాలములో నితని కాకాంక్ష కలిగెను. ఒక సమయమున 'లాలిస్త్రేటసు' అను నొక వాక్చతురుఁడు విచారణసమయమునఁ దన వక్తృత్వమును సర్వజనసమక్షమున విశదపఱచునని విని, డెమాస్తనీసు తన యుపాధ్యాయులను వేఁడుకొని వారితోఁగూడ సభకుఁబోయెను. నాఁడు వాక్చతురిని వాగ్ధోరణిచేత పగవశులయి యందఱును వానిని స్తోత్రము జేసిరి. అందుచేతఁ దాను సహితము వానిం బోలు వాక్చతురుఁడని పేరుఁ బొందుటకు నిశ్చయించి, బాలక్రీడలయం దాసక్తి వదలి, డెమాస్తనీసు వాక్పాటవాయత్తచిత్తుం డయ్యెను. సువక్తృత్వమునందు సంస్కారమును బొందుటకు 'ఐసోక్రేటీసు' అను పేరుగల గురువు నాశ్రయించెను. తన బాల్యావస్థ గడచినపిదప తన సంరక్షకులను వారు చేసిన పనులకుఁ గారణములను జూపుఁడని న్యాయసభలో ఖచితముగ నడిగెను. వారు కపటముగ సంచరించి కాలయాపనఁ జేయుటచేత, వారిని నిరాకరించుచుఁ దన వాగ్వైభవమును న్యాయసభలోఁ గనుపఱచుట కతని కవకాశ మయ్యెను. ఎంత పోరాడినను బితృధనములో నతనికిఁ గొంచెము సొమ్ము

మాత్రమే చిక్కెను. ఈ మూలమునఁ గొంత స్వానుభవముఁ బరిపాటినిఁ బొంది, రాజకీయ వ్యవహారములలోఁ దన వాగ్వైభవమును సభలోఁ బ్రకటనఁ జేయుటకు యత్నించి క్రమముగ నతఁడు పేరుపొందెను.

మొదట నతఁడు సభలోఁ బ్రసంగించుట కుపక్రమింపఁ దొందరపాటులో వాక్యవిరామముల నతిక్రమించి పూర్వపక్ష సిద్ధాంతముల నసందర్భముఁ జేసెను. మాటలలో స్ఖలితస్వరుఁడై యేకరీతిగ ధోరణిని నడిపించుటకు వాయువు చాలనందున నతని ప్రస్తావమును సాంతముగ వినుటకు సభ్యులు రోసి యతని నధిక్షేపించిరి. సాలంకారనిష్యందమునకు లావణ్యోత్కర్షలను సమకూర్చునది ప్రవృత్తియె యని తెలిసికొని, సోచ్చారణాంగ విక్షేపవిముక్త ప్రవచనము లప్రశంసనీయము లని యతఁడు గ్రహించెను. నాఁటినుండియు భూగర్భమున నొక బిలమును నిత్యానుష్ఠానమున కేర్పఱచుకొని, రెండుమూఁడు నెలలపర్యంత మక్కడ నతఁడుండి పోవుచుండెను. అక్కడనుండి బయటకు రావలె నని తనకోర్కె పొడమిన నటుల వచ్చుటకు విఘ్నము కలుగున ట్లతఁడు తన శిరస్సును సగము ముండనము చేసికొనెను.

అతఁడొకరి దర్శనమునకు వెళ్లినపుడుకాని, యతని దర్శనమున కితరులు వచ్చినపుడుకాని జరిగిన ప్రస్తావనాంశములు అనఁగా విశ్రుతమైన వ్యవహారము లతని కభ్యాసముఁ గలుగఁ జేయుచుండెను. స్నేహితులు వెళ్లినపైని నతఁ డధ్యయనాగార

ముఁజొచ్చి, పథ నిషేధపక్షములఁ జర్చించి విషయాంశమును వితర్కించుచుండెను. కొన్ని ప్రవచనీయములను మననచేసి వానిని యుక్తముగ సంస్కరించి, యతఁడు జిహ్వాగ్రమున నుంచుకొనెను. సభలో నతనిని పేరుపెట్టి పిలిచి సాంప్రతవిషయము గుఱించి ముచ్చటించవలసిన దని సభ్యులు కోరిన దాని నతఁడసంభావపూర్వకముగఁ బ్రసంగించుట లేదు. అందుచేత నతఁడు ధారణాశక్తిలేనివాఁడనియు, నతని వాక్చాతుర్యము వ్యవసాయఫల మనియు పరు లెంచిరి.

'పెరికిలీసు' నతఁడా దర్శముగ దీసికొనలేదు. అస్ఖలిత భాషణమును, హస్తాద్యభినయములను నాతనినుండి యితఁడు నేర్చుకొనుటయేగాక అతనివలె నాకస్మికప్రవృత్త్యానుసారోదిత వాదములయందుఁ బ్రతికూల మనస్కుఁడయ్యెను. వాని యౌన్నత్యమున కిదియే కారణ మని యితని యభిప్రాయము. అన్ని సమయములలోఁ దన వాక్శక్తులను దైవాధీనము లని యెంచకపోయినను ప్రాప్తకాలములయందు తన సభాపాండిత్యమును బ్రకటనఁ జేయుట కతఁడు విముఖుఁడు కాలేదు. ప్రస్తావించినపుడెల్ల దైవబలము కలదో యనునటుల నతఁడు భాషించుచుండెను.

స్వదోషములను బోగొట్టుకొనుట కతఁడు కొన్ని ప్రతివిధానములను సమకూర్చెను. అస్పష్టభాషణమును బోగొట్టుకొనుటకు నోటిలో గులకరాళ్లను బెట్టుకొని కంఠస్థముగనున్న

కావ్యమునో ప్రవచనమునో సమ స్థలములను ఉచ్ఛ్రభూములను బరుగెత్తుచు నతఁ డుపన్యసించుచుండెను. స్వగృహమున నొక దర్పణము నిడుకొని దానిముందట మాటలాడుచు హస్తవిన్యాసముల నతఁ డభ్యసించెను. ఒక సమయమున నొకఁడు పరిభవమును బొంది తన పక్షమున సభలో వాదించుట కితనిని రావలసినదని వేఁడుకొనెను. 'నీవు పరిభవముఁ బొందిన వానివలె గనఁబడవే?' యని డెమాస్తనీసు తర్జింప, 'సరి, సరి, నేను దెబ్బలు తినలేదనియా మీ యభిప్రాయ'మని వాఁడు గర్జించెను. "నీవిప్పుడు దెబ్బలు తిన్నవానివలెఁ గనఁబడు చున్నా'వని డెమాస్తనీసు మాటను కలిపెను.

"ఆకారైరింగితైర్గత్యా చేష్టయాభాషణేనచ।
నేత్రవక్త్రవికారేణ లక్ష్యతేంతర్గతంమనః॥"

అని డెమాస్తనీ సభిప్రాయపడెను.

అతని వక్తృత్వములు సర్వజనశ్లాఘనీయము లయినను, రసికులు కొందఱు వానిని నీరసించిరి. వీని రచనశైలి చాతుర్య సంశోభితంబై మనోభేదనపాటవ ప్రశస్తంబుగ నుండెను. లిఖిత రూపముగనున్న ప్రవచనములు మనోశకలమును గలిగించు చున్నను నతని సరసోక్తులు శ్రవణానందముగ నున్నవి.

'ఫోకియను'ల యుద్ధప్రారంభసమయమున నతఁడు వ్యవహారములలో దిగినటులఁ గనఁబడుచున్నది. అతఁడు వ్రాసిన

భర్త్సనవాక్యములలోకూడ నటులనే యున్నది. 'మిడియా సను వానికి ప్రతికూలముగ నితఁడిరువదిమూఁడు సంవత్సరముల ప్రాయమున ప్రవచనములను వ్రాసెను. అప్పటికింకను కీర్తి ప్రతిష్ఠల నతఁడు పొందలేదు.

పరిగృహ్యమాన వైరుండును, వైరానుబంధజాజ్వల్యమానరోషానలుండునునై యతఁ డొప్పుచుండెను. ధనము కలిగి స్నేహితుల ప్రాపకముమీఁద నిలువఁబడియున్న 'మిడియాసు'ను పనిలోనుండి తొలఁగించుట కతనికి సమర్థత లేకపోయెను. అందువలన నతనికిఁ బ్రయోజనముఁగూడ లేదు. కాఁబట్టి వానిపక్షము నవలంబించుట కతఁ డుద్యుక్తుఁ డయ్యెను. గ్రీసుదేశమును 'ఫిలిప్పు' అనువాని దాడినుండి రక్షించవలసి వచ్చినప్పుడు రాజకార్యములయం దతనికిఁ గల యాకాంక్ష సిద్ధించుట కవకాశము కలిగెను. పూనినకార్యమును మహాయోధునివలె నిర్వహించుటకు, వక్తృత్వమునకె కాక పలికిన సత్యవాక్యముల కాతఁడు ప్రఖ్యాతినొందెను. గ్రీసుదేశపు ప్రజ లతని నభినుతించుటయె కాక, పారసీకదేశపు రాజానుగ్రహమున కతఁడు పాత్రుఁడయ్యెను. మండలాధీశ్వరుఁడైన 'ఫిలిప్పు' సహిత మందఱి వక్తలకంటె నితని నెక్కుడుగ నభినందించెను. శత్రువులుకూడ వాగ్వాదములలో నతనిని శ్రేష్ఠునిగ బహూకరించిరి.

మనుజులతోఁగాని వస్తువులతోఁగాని తుదముట్ట పొత్తు

నిలఁబెట్టుకొను స్థిరబుద్ధి యతనికి లేదని కొంద ఱనియెదరు. అయినను మొదట నవలంబించినపక్షములను సిద్ధాంతములను సాంతముగ నతఁడు పరిగ్రహించినటులఁ గనఁబడుచున్నది. ప్రాణములను విడుచుట కతఁ డొప్పుకొనెనుగాని వాని నతిక్రమించుట కియ్యకొన లేదు. మాటలలోను క్రియలలో నతఁ డెప్పటి కామాటలాడువాఁడుకాఁడు. రాజ్యతంత్రములోని రహస్యమును గుర్తెఱిఁగి దాని ననుసరించి యతఁడు నడిచెను. ధర్మము ధర్మముకొఱకె యనుష్ఠించవలసిన దను నియామకమున కనుగుణ్యముగ నతని ప్రవచనములు వ్రాయఁబడెను. ప్రియమైనవి, సుఖమైనవి, లేక లాభకరమైన పనులను జేయవలసిన దని ప్రజల నితఁడు వీని మూలమున హెచ్చరించ లేదు. కీర్తి ప్రతిష్ఠలను నిలుపుకొనుటయే ముఖ్య మనియు, రాజ్యము యొక్క క్షేమమంతగ యెన్నిక చేయవలసిన యంశము కాద నియు, వారి కతఁడు బోధించెను. మాటల కనుగుణ్యమైన క్రియలు, క్రియల కుపయుక్తమైన మాటలు కలిగినవాఁడైనను, యుద్ధముఁజేయుటకుఁ దగిన ధైర్య స్థైర్యములు లేక లంచములు పుచ్చుకొననివాఁడైనపక్షమున నతఁ డధికముగ మన్ననలను బడసియుండును. రణరంగమున విచ్చలవిడిగ సంచరించుటకుఁ దగినంత ధైర్య మతనికి లేదు; వాడియైన సిరిమూపు లతని మనస్సును నొప్పించకయుండ లేదు.

సమయము దొరికినపుడెల్ల 'మాసిడను' మండలాధీశ్వరుఁ

డగు 'ఫిలిప్పు'నువాని కార్యముల నితఁడు తృణీకరించుటకలదు. అందుచేత నతఁ డితని నందఱికంటె విశేషముగ సన్మానించి, యితని ప్రశంసలను ముఖ్యాలోచనలోనికిఁ దెచ్చి వానికి యుక్తముగఁ బ్రతివచనముల నిచ్చుచుండెను. 'ఫిలిప్పు'యొక్క సభకు రాయబారిగ నలుగురితో నితఁడు గలిసి వెళ్లినపుడు వారిలో నితఁడు విశేషముగ గౌరవమునొందెను. డెమాస్తనీసు తన వాక్చాతుర్యముచేత స్వదేశీయులను ఫిలిప్పుతో పోరాడు నటులఁ జేసెను. ఈ జగడము కొంతకాల మతిక్రమించెనుగాని తుదకు ఫిలిప్పునకు జయముకలిగెను. ఈ పరాభవము కలిగిసందులకుఁ గొంద ఱితనిని దూషించిరిగాని తుద కతఁడు నిర్దోషి యని జనులు ప్రకటనఁ జేసిరి. వీరస్వర్గము నొందినవారివిషయమై చేయవలసిన ప్రసంగముల నితనిని జేయుమని ప్రజలు వేఁడుకొనిరి.

ఫిలిప్పు కాలములోనే కాక వాని కుమారుఁడైన మహా అలగ్జాండరు కాలములోఁగూడ నితఁడు స్వదేశమువిషయమై పాటుపడెను. కాని నీచదశసంప్రాప్తమైనందున నతని శత్రువుల విజృంభణ సహింపలేక, వారికి లోఁబడవలసివచ్చునని యెంచి, విషముఁ ద్రావి డెమాస్తనీసు దేహత్యాగముఁ జేసికొనెను.

ప్రపంచములోఁ బుట్టిన మహావక్తలలో శ్రేష్ఠుఁడనఁదగు డెమాస్తనీసుయొక్క వాక్చాతుర్యము మిగుల సంస్తవనీయము.

ఆతఁ డుపన్యసించుచుండ ‘అధీనియను’ లొకవేళ నతని వాగ్ధారాసంపాతమునకు సంతసించుచు, నొకవేళ పరవశత్వము నొందుచు, కొన్ని సమయముల హృదయచాంచల్యమునకు లోనగుచు, మఱికొన్ని సమయముల దుఃఖపూరితమనస్కులగుచుందురు. ఒకప్పు డతఁడు తన వాచాలతచేత తన దేశస్థులను శౌర్యస్థైర్యాదిగుణంబు లంకురింపఁజేసి పుత్రధనదారామిత్రసంపత్కళాప్రస్థానంబులను వీడఁజేసి తత్తరంబున రణంబునకు దుముకఁజేయును. ఇటుల దన వాచాలత్వమున, సూర్యమండలము ననుసరించి తిరుగు గ్రహములవలెఁ బ్రజలతనిని బరివేష్ఠించి సంచరించు చుండిరి.

శి శి రో

ఇతని తల్లిపేరు 'హెల్వియా'. ఆమె కులీనురాలు; మంచి గుణములు కలది. ఇతని తండ్రికిఁ గల యభివాదము మంచిది కాదు. అతఁడు రజకుఁడని వాడుక కలదు. పనిలోఁ బ్రవేశించి నపుడు పేరును మార్చవలసినదని శిశిరోను స్నేహితులు వేఁడిరి. కాని యతఁ డా పేరును వహించియే కీర్తినొందెద నని బదులు చెప్పెను. ఇతఁడు క్రీ. పూ. ౧౦౬ సం॥ రమున జనవరి మూఁడవ తేదీని జననమొందెను. ప్రతి సంవత్సర మారోజున న్యాయకర్త లందఱును చక్రవర్తి క్షేమమునకు హోమముచేసి దైవప్రార్థనఁ జేయు వాడుకకలదు. ఇతని జననకాలమునఁ దల్లి విశేషముగఁ బ్రసవవేదనఁబడలేదు. ఇతని పెంపుడుదాది కొక ఛాయా పురుషుఁ డగుపడి భాగ్యవశమున నామె పెంచుచున్న శిశివు గొప్పవాఁడు కాఁగలఁ డనియు రోముపట్టణములోఁ బురుష సింహ మను పేరొందు ననియుఁ జెప్పెను. ఈ సోదెయొక్క సత్య మతని చేతలవలన తేట తెల్లమయ్యెను. యుక్తవయస్కుఁన నతఁడు పాఠశాలకుఁ బంపఁబడెను. అప్పు డతఁడు మేధావియని పలు వురు తెలిసికొని యతనిని దర్శించుటకు పాఠశాలకుఁ బోవు చుండిరి. బాలురచే సన్మానింపఁబడి వారిలో నగ్రాసన మతఁ

డధిష్ఠించెను. 'ప్లెటో' చెప్పినప్రకారము పండితునకును జ్ఞానికిని గావలసిన గుణము లతనికిఁ బట్టెను. అన్ని విద్యలను నేర్చుకొనుటకుఁ దగిన ధారణాశక్తిని గలిగియుండి యేవిద్యను నతఁడు తృణీకరించలేదు. అన్నిటిలోను గావ్యరచనయం దతని కాసక్తి మెండు. కాలాంతరమున పూనికతో నవ్యామోహమును సమజేర్చి గొప్ప కవీశ్వరుఁ డనిమె కాక, గొప్ప వక్తయనికూడ నతఁడు ప్రసిద్ధినొందెను. భాషలో నేఁటికి కొన్ని మార్పులు వచ్చినను, నతనిప్రవచనీయము లిప్పటికిని శ్లాఘింపఁబడుచున్నవి. ఆతని యనంతరమున గొందఱు కావ్యనిపుణులు బయలుదేరినందున నతని కావ్యములు నీరసించి నేఁ డుపేక్షఁ జేయఁబడినవి.

సాధారణముగ బాలురకుఁ బఠనయోగ్యములైన చదువుల నతఁడు సొంతముగ నభ్యసించినపైని విద్వాంసుఁడగు 'పైలో'యొక్క ప్రసంగములను వినెను. 'సెనేటు' సభాధ్యక్షుఁడును న్యాయవాదియునైన 'మూసియసు-స్కివోలా' యనువానివద్ద న్యాయశాస్త్రము నతఁడు నేర్చెను. 'సిల్లా' యనువానియొద్ద శిక్షను బొంది శస్త్రవిద్యయం దభిలాష గలవాఁడయ్యెను. జనప్రకోపమువలన ప్రజారాజ్యతంత్ర మల్లకల్లోలముగా నుండుటచేత దేశము తుదకు నిరంకుశ రాజాధిపత్యమగు నని యెంచి, శాస్త్రపరిశోధనఁ జేయుచు, విద్వాంసులతో ముచ్చటించుచుఁ, గావ్యాలాపవినోదములఁ దేలి

శ్రవణ మననములలో నతఁడు కాలమును గడిపెను. 'సిల్లా' యను నతఁడు ప్రభువై స్థిరముగఁ గొంత రాజ్యతంత్రము నిర్వాహించువఱకు నతఁడీప్రకారమ్మున దివసములను జరిపెను.

'సిల్లా' రాజ్యాంగములను నడుపు కాలమున నతఁడు వక్తృత్వాభ్యాసమును జేయు చుండెను. కొన్నిదినములు దేశసంచారములో నతఁడు గడిపెను. ఈ దినములలో సుఖ దుఃఖములను సమముగఁ జూచుటకు కొందఱు వైరంగికులు (Stoics) బయలువెడలి యొక పాఠశాలను స్థాపించి దానిలో వారు సిద్ధాంతీకరించు చుండిరి. ఈ పాఠశాలలో 'శిశిరో' ప్రవేశించి వారి నియమములఁ గొన్నిటిని పరిగ్రహించెను. రాజకార్యములలో ప్రవేశించుట కతనికి సమయములు దొరకనప్పుడు 'అథెన్సు' పట్టణమునకుఁ బోయి యక్కడ శాస్త్ర శోధన జేయుచు దినములను గడపఁగోరెను.

ఇంతలో 'సిల్లా' మరణమునొందె నని వార్త శిశిరోకు వచ్చెను. ఇంతకుఁ బూర్వము దేహపరిశ్రమను జేసి దాని నతఁడు దృఢపఱచుకొనెను. అతని కంఠస్వరము తీరుగఁ గుదురుపడి కుహరాంతరాళముల నిండునటుల పూరించి మృదు మధురయుక్తముగఁ బ్రస్తావించుట కతనికి శక్తికలిగెను. రోము పట్టణములో స్నేహితు లతని నక్కడకు విజయముచేయ వలసినదని వేఁడుచు నుత్తరములు వ్రాయుటచేత నతఁ డక్కడకుఁ బోయి రాజకార్యములలోఁ బ్రవేశించుటకు సమకట్టెను.

దాని కనుగుణ్యముగఁ బ్రవచనముల నభ్యసించుచుఁ, బ్రవచనీయుల ప్రసంగములను వినుచు నతఁ డొకదినమైనను వ్యర్థము చేయలేదు. వ్యవహారశక్తుల నుపయోగించుటకుఁ దగిన సామర్థ్యముఁ బొందవలయుననిన, వ్యావహారికునకు వాచాలత్వము తోడుగా నుండవలెనని స్మరించి తద్రూపమగు పద్ధతుల నతఁ డవలంబించెను.

అతఁడు వెంటనే మహోల్లాసముతో రాజకార్యములలోఁ బ్రవేశించెను. మొదట వ్యవహారములను నిర్వర్తించుటలో కొంచె మతఁడు తొట్రుపాటుపడినను జాగరూకతతో పనులను జేయుచుండెను. ప్రజ లతనిని దయాళువు, పిఱికిపందయని నిరసించిరి. పుస్తకజ్ఞానము తప్ప లోకజ్ఞానము లేనివాఁడని ప్రవాదముకూడఁ గలదు. గౌరవమును బొందవలె నను వాంఛ కలవాఁడగుటచేత నతనిని తండ్రి, స్నేహితులు ప్రోత్సాహపఱచినందున నతఁడు న్యాయవాదిగ సభలోనికి వెళ్లెను. క్రమముగ నతఁడు వాచాలకుఁడని దేశమందంతట వెల్లడియై సమకాలీనులలో గొప్ప వక్తయని ప్రసిద్ధి నొందెను.

ఒక కాలమున క్షామము కలిగినందున నతనిని విశర్నికునిగ (Queestor) 'సెనేటు' సభవారు నియోగించి సిసిలీద్వీపమునకుఁ బొమ్మని యుత్తరవుచేసిరి. అక్కడి ప్రజలను మొదట నట్టహాసముతో ధాన్యమును రోముపట్టణమునకుఁ బంపవలసిన

దని నిరోధించినను నతఁడు వారిని సెమ్మదిగను న్యాయముగను పరిపాలించెను. రోమపట్టణములోని కులీనులైన కొందఱు పురుషులు మితిమీఱి ప్రవర్తించుటచేత వారిని సిసిలీద్వీపమునకు సభవారు వెడలఁగొట్టిరి. అక్కడ ప్రజాప్రతినిధియెదుట వారిపక్షము నవలంబించి శిశిరో ముచ్చటించెను. ఈ మహాత్కార్యములను జేసినందు కతఁ డుబ్బినవాఁడై రోములో నందఱుఁ దనను విశేషముగఁ జెప్పుకొనుచుందురని తలంచి మార్గమున నచ్చుచు నతఁడొక స్నేహితునితో నీ విషయమును గుఱించి తర్కించెను. "ఇన్నిరోజులనుండి తమ రెక్కడనుంటి" రని వాఁడు ప్రతివచనమిచ్చెను.

మహా సముద్రములోఁ జిరుచేపవలె నతని కార్యములు రోములో మునిఁగిపోయినందుకు విచారించి వాంఛలను తగ్గించుట కతఁడు సమకట్టెను. కీర్తిసముద్ర మపార మని యతఁడు గ్రహించెను. అయినను ముఖస్తుతియం దాసక్తియుఁ, గీర్తియం దపరిమితమగు కోరికయు గనుక నతని యధ్యవసాయములు కొన్ని సాగలేదు. శిల్పకారులు తమ పనిముట్లను వేర్వేరుగ గుర్తెఱిఁగినవిధమున రాజకార్యధురంధరుఁడు ప్రజలను వారివారి నామములతోఁ దెలిసికొనవలయును. అందుచేత నతఁడుగూడ నాగరికుల నందఱను వారి వారి పుట్టుపూర్వోత్తరములతోఁగూడ విచారించి వారిని జ్ఞప్తిలో నుంచెను. అతఁడు దేశ సంచారమునకు

గమనించినపుడు తన స్నేహితులకుఁ జెందిన గృహక్షేత్ర ములను నిరూపించుచుండెను.

దినచర్య గడుచుటకు తగినంత స్థితి యున్నను నది విశే షముగ లేనందున న్యాయవాదములలో నతఁడు పణమును స్వీకరించకపోవుట చిత్రముగనున్నది. కొంత స్వామ్యము గల వాఁడై దాని మూలమున దేహయాత్రను సంతుష్టిగ నతఁడు జరిపెను. యుక్తాహారవిహారములు యుక్తమగు చేష్టలతోఁగూడి రోములు, గ్రీకులులోని విద్వాంసుల గోష్ఠినిఁ బొంది కాలము నతఁడు గమనించెను. అతని దర్శనముఁ జేయుటకు ప్రతిరోజు ను గొంద ఱతని గృహమునకుఁ బోవుట కలదు. రాజకీయ వ్యవహారములలో 'పాంపేయి' యనువాని కతఁడు తగినట్లు యోచనలను చెప్పుచుండెను.

అతనిని 'ప్రేటరు' అను నొక న్యాయాధికారిగ నియ మించిరి. అతఁడు వ్యవహారములను నిష్కళంకముగ నిర్వర్తిం చెను. లంచములు పుచ్చుకొని న్యాయము నీతిపంథనుండి తప్పించి యపంథలోని కతఁడు త్రిప్పుట లేదు. మఱి కొంతకాల మున కతఁడు 'కాన్సలు' అను పెద్ద న్యాయాధికారిగ నియో గింపఁబడెను. ఎక్కడనున్నను న్యాయముఁ దప్పక తన వాచా లత్వముచేత సత్యమునకు వన్నెతెచ్చి ప్రజలచేత నతఁడు మన్నింపఁబడెను. నీతి పథమును దప్పక సత్యసంకల్పముతోఁ

బ్రజల కప్రియమైనను దానినే విస్తరింపఁజేసి వారికి హితవుగ న్యాయాన్యాయములను విచారించుచుండెను.

అతని భార్యపేరు 'టెరన్షియా'. వీరి దాంపత్య మనుకూలముగనుండెను. భర్తయొక్క వ్యవహారములలో నామె సహకారిగనుండెను. భర్త త్రిశక్తియుతుఁడైనను నతని కామె మంత్రోత్సాహశక్తుల నాపాదించుచుండెను. దంపతు లిరువురుఁ బట్టణములో సన్మానమును విశేషముగఁ బొందుచుండిరి. పరులను మన్నించి వారిచేత మన్ననలను వీరు పొందుచుండిరి. ఆహితలక్షణుండును, రోమామర్షాహిమనిషేధుండును గుణాఢ్యుండును నావేగాగమ వర్జితుండును నై యతఁ డొప్పుచుండెను.

ఎంత గొప్పవారికైన కాల మొకరీతిగ గడువఁబోదు. కాలాంతరమున నతఁ డజాతశత్రు వైనను వ్యవహారరీతిని గొందఱతనిపై శత్రుత్వమును బాటించి మంచి చెడ్డలను విచారించక దేశోచ్చాటనము జేసిరి. అతని గృహములను వారు తగుల పెట్టిరి. అతని స్వామ్యములను రాష్ట్రమునకుఁ గలిపిరి. అతఁడు దేశాంతరగతుఁడై పరదేశములలో ప్రజలచేత సత్కరింపఁబడెను. ఈలోపున నతని శత్రువులు పదభ్రష్టులైరి. అతని కర్మ పరిపక్వమయ్యెను. పదియారు మాసములకు స్వదేశమున కతఁడు వచ్చెను. అతని రాకకు ప్రజలు రాకకువలె నెదురు చూచిరి. తలవంపులైన శత్రువులకుఁగూడ నతని రాక మేలురాక

యయ్యెను. ఇంతలోనే రాజ్యాంగములు మాఱి ప్రజాప్రభుత్వమునకు బదులుగ నేకరాజాధిపత్యమును స్థాపించిరి. స్వదేశచరిత్రను వ్రాయుట కతఁ డుద్యుక్తుఁ డయ్యెను. కాని కొన్ని కారణములచేత దానిని నెరవేర్పలేకపోయెను. భార్యాభర్తల కింతలో మనస్పర్ధలు రగిలెను. ఆమె విశేషముగ ఋణములను జేసినదని, యుద్ధమునకుఁ బోవునపు డతనికిఁ దగిన యేర్పాటు లామె చేయలేదని, తగిన సన్నాహములను జేసి కూఁతురి నామె తనయొద్దకు పంపలేదనియు, నిందారోపణఁ జేసి భార్య కతఁడు విడియాకు లిచ్చెను. తదనంతరమున మఱియొక కన్య నతఁడు వివాహమాడెను. ఇతని స్వగృహచరిత్రము లిట్లుండెను.

సంసారసాగరము నీదుచు నతఁడు వార్ధక్యము నొందెను. మహాబలాహకప్రేరితంబులై సముద్రంబులుప్పొంగి సంగమించుకరణి రాజ్యాంగ తంత్రోత్పాటన సమయంబున దేశ మరాజకమై ప్రజలు యుక్తాయుక్తవిచక్షణదూరులై, విదళిత మనోధైర్యములు కలవా రగుదురు. ఈ సమయములో స్వపక్ష పరపక్ష వివేచన లేక తృటికాలములో పక్షములను క్రమానురూపముగ విడుచుటయుఁ బొందుటయుఁగూడఁ గలదు. అట్టి కాలములో సపక్షమువా రతనికి శత్రువులై గృహకవాటములను భేదించి భృత్యులను విదళించి లోపలఁజొచ్చి శిశిరోను వారు చిత్రవధఁ జేసిరి.

మహా అలగ్జాండరు

మహా అలగ్జాండరు 'హెర్క్యులీస్'యొక్క సంతతి వాఁడు. వాని తండ్రి 'ఫిలిప్'; తల్లి 'ఒలింపియస్'. చిన్నతనములోనే వీరొకరినొకరు ప్రేమించినందునఁ గాలమువచ్చిన తరువాత వారు వివాహముఁ జేసికొనిరి. కామశాస్త్రము నుపదేశమును బొందుటకు పూర్వము తన గర్భముమీఁద పిడుగుపడి రగులుకొని మంటలు జాజ్వల్యమానముగా నలుదెసల వ్యాపించినటుల 'ఒలింపియసు' కలఁగనెను. వివాహానంతరమున రాజపత్నిగర్భము సింహముద్రాంకితము చేసినటుల 'ఫిలిప్పు'కు స్వప్నము వచ్చెను. పరిపంథి, రాజచక్రంబుమీఁద నవక్రపరాక్రమమున సింహంబు కరణి లంఘించి, సముద్రమేఖలావలయితభూచక్రంబు నిర్వక్రంబుగ నధిరోహించుటకుఁ దగిన పుత్త్రుఁడు కలుగునని జ్యోతిష్కులు స్వప్నఫలమును 'ఫిలిప్పు'తోఁ జెప్పిరి. అలగ్జాండరు క్రీ. పూ. ౩౫౬ సం॥ రము జూలైనెల ౬ తేదీని జననమొందెను. ఆ రోజుననే 'ఎఫీసస్'లోని 'డయానా' యను పేరుగల చంద్రదేవతయొక్క యాలయము తగులఁబడెను. అక్కడి భక్తులందఱీ యాదిభౌతికాధికి వెఱగంది, చింతఱ వంతఱపడిరి.

ఫిలిప్పు 'పోటిడయా' పట్టణమును ముట్టడించి దానిని పట్టుకొనినరోజున ముప్వురు హర్కారాలు రాజధానినుండి సుపుత్రజననవార్త నతనికిఁ దెచ్చిరి. అతని సేనానాయకుఁడు పోరాటములో జయమునొందెననియు, నతని పంచభద్రము 'ఒలింపికు' క్రీడలలో పందెము గెలిచెననియు సుపుత్రుఁడు కలిగెననియు, మూఁడు శుభవార్తల నతఁడు విని, 'పులకించి, చోద్యమంది, యుబ్బి' చెలరేగెను. శిశువునకు 'అలగ్జాండరు' అనెడు నామకరణమును దండ్రిచేసెను.

దినదిన ప్రవర్ధమానముగ మహాపురుషలక్షణములు కలిగి, యతనికి యౌవనప్రాదుర్భావమయ్యెను. యుక్తకాలమున నతఁడు తగిన యొజ్జలయొద్దఁ బ్రవేశించి విద్యాభ్యాసముఁ జేసెను. రాజకుమారునకుఁ దగిన దేహ మనోసంస్కారముల నతఁడు పొందెను. తండ్రి శత్రువులపై దండెత్తి వెళ్లినపుడు సాంకేతస్థలమున ప్రధానులతో నతఁడు మంతనముఁ జేయుచుండెను. ప్రభు మంత్రోత్సాహ శక్తులను గలిగి దురవగాహమైన గాంభీర్య ధైర్యస్థైర్య జేగీయమానసుండై, భృత్యామాత్య సుహృద్బంధువర్గంబులో నతఁ డనన్యాదృశంబుగ సంచరించెను. 'దళములు దళముగనడచుచు । దలవంపులు చేసె వారి దళములనెల్లన్'॥ అని విని సంతసించక "శత్రుదళములను విదళనముచేసి వారి రాష్ట్రములను స్వరాష్ట్రముతోఁ జేర్చుచు, దిగ్విజయమును జేయుటచేత నా భుజ

పరాక్రమములను జూపించుటకు తండ్రి నా కవకాశ మీయఁ"డని అలగ్జాండరు స్నేహితులతోఁ జెప్పి విచారించుచుండెను. "చతురంగబలములతోఁగూడిన నీ మహారాజ్యాధిపత్యమును బొందుటకు నే నియ్యకొనను. 'పరిపంథి రాజచక్రంబుమీఁద నవక్ర పరాక్రమంబున శిఖిశిఖాసంకాశ నిశిత శిలీముఖ నారాచ భల్లప్రముఖంబులైన బహువిధ బాణ పరంపరలఁ గురిపించి విదళిత మత్తమాతంగ తురంగరథవరూథ పదాతి యూథంబుగఁ జేసి', రణంబున నెదురులేని శౌర్యంబును బాటించి దేశపాలకుల నతిక్రమించి దిగ్విజయముఁ జేసి సామ్రాజ్యమును బొందుటకు నే నభిలషించెద"నని అలగ్జాండరు' స్నేహితునితోఁ బలికి కక్కసపడుచుండెను.

ఒకనాఁడు తండ్రి సమక్షమున నొక తురగము క్రయమునకుఁ దేఁబడెను. అశ్వపాలకుల కవశ్యమై తట్టుట్టకైన మనుజులను చేరనీయక, విచ్చలవిడిగ నది సంచరించుటఁ జూచి దానిని క్రయమిచ్చి పుచ్చుకొనుటకు రాజు సమ్మతింపఁడయ్యెను. దీనిని జూచి 'అలగ్జాండరు' "ఎంత చక్కని గుఱ్ఱమును తమరు వదలివేయుచున్నా"రని తండ్రితో పలుమారు పలికెను. అది విని రాజు "పసుచువాఁడవు. పెద్దలను ధిక్కరించుచున్నావు. వారికంటె దానిని నీవు వశ్యము చేసికొనఁగలవా" యని కుమారునితోఁ బలికెను. "అది యెంతపని?" యని కుమారరాజు నుడివెను. "నీ వొకవేళ

దానిమీఁద స్వారిచేయలేకపోయిన, నీ మోటరి తనమునకు నీవేమి యోడెద''వని రాజు తర్జింప, ''నేను దాని వెల నిచ్చె ద''నని కుమారుఁడు శాంతవచనమునఁ జెప్పెను. అప్పుడు రాజకుమారుఁడు తండ్రిసెలవుఁ గైకొని తురగమును త్రట్టి ప్రక్కకుఁ ద్రిప్పి, పగ్గములను స్వీకరించి, దాని నారోహించెను. ఆస్కంధిత, ధారిత, రేచిత, వల్గిత, ప్లుతనామాంకిత గతులలో నతఁడు దానిని నడిపించి మఱలినందునఁ బరిజను లందఱు సంతసించిరి. ఆనందబాష్పములొలయఁ దండ్రి, ''నీ కీ 'మాసిడన్' దేశము తగినదికాదు. నీవంటి తేజోవంతుఁ డితరదేశములను భుజపరాక్రమముచేత స్వాధీనము చేసికొన వలసిన''దని పలికి కుమారునిఁ గౌఁగిలించుకొనెను.

మహామహోపాధ్యాయుండని పేరుబొందిన 'ఆరిస్టాటిలు'నకు కబురుపెట్టి యతఁడు దన కుమారునకు విద్యాభ్యాసము చేయింపవలసినదని ఫిలిప్పు వేఁడుకొనెను. నీతిశాస్త్ర పారంగతునిగఁ జేయుటయెగాక, యతనినిఁ బ్రగూఢశాస్త్రములలోఁగూడ 'ఆరిస్టాటిలు' ప్రవేశపెట్టెను. మొదటినుండి యు వినయవిధేయతలతో గురువును శిష్యుఁడు భావింపు చుండెను. గురుశిష్యుల కత్యంతానురాగము బలిసెను. వైద్య ములోఁగూడ కొంత ప్రవేశమును బొంది, మందులఁ జేయుట యం దతఁడు కుశలతఁ గలిగియుండెను.

ఈలోపున ఫిలిప్పు మొదటిభార్యను విడనాడి ద్వితీయ

కళత్రమును వివాహమయ్యెను. దానిచేతఁ దండ్రి కుమారు లకు వైరము పొసఁగెను. అందుకుతోడు 'అలగ్జాండరు' తల్లి, కుమారుని తండ్రిపైకి పురికొల్పు చుండెను. ఒక రోజున, "రెండవ భార్యయైన 'క్లియోపాత్ర'యొక్క గర్భము ఫలించి, సింహాసనమునకుఁ దగిన కుమారునిఁ గననలసిన"దని దైవ ప్రార్థనఁ జేయుఁడని క్లియోపాత్ర పినతండ్రి నలుగురియెదుటఁ జెప్పెను. "నే నౌరసపుత్రుఁడను కానని మీ యభిప్రాయము కాఁబోలు"నని యలగ్జాండరు ప్రశంసించెను. అంతలో రోషావేశకంపమానగాత్రుండై, ఫిలిప్పు చంద్రాయుధమును ఝళిపించి కుమారుని శిరస్సుఁ దెగవ్రేయఁజూచెను. దైవికముగ ఫిలిప్పు కాదంబరీరసవిఘూర్ణితలోచనుఁడై యుండినందువ, నన్రక్రమమున స్మారకముతప్పి నేలఁబడెను. "మాసిడను దేశవాసులారా, మీరు చూడుఁడు, నాలుగడుగులు వేయలేనివాఁడు ఐరోపాఖండమునుండి ఆసియాఖండమునకుఁ బోదలచినాఁ"డని అలగ్జాండరు పలికెను.

ఫిలిప్పు కాలాంతరగతుఁడయ్యెను. సింహాసనమునకు 'అలగ్జాండరు' వచ్చెను. అప్పటి కతని కిరువదిసంవత్సరముల ప్రాయము. దేశమంతయు నల్లకల్లోలముగనుండెను. దేశములను కొట్టి స్వదేశముతో వానినిఁ జేర్చుటయెగాని, వానికి తగిన రాజ్యాంగముల నిర్మించి, వానిని స్థిరముగ ఫిలిప్పుంచ లేదు. కలఁతఁజెందిన జలములో కలుషరేణువు లనులోమ

విలోమముగ సంచరించు విధమున, దేశము లానుపూర్వముగ ననుభవించుచున్న రాజ్యాంగములను మాపివేసి నూతన రాజ్యాంగములను స్థాపింపనందున, దేశవాసులు స్వాస్థ్యము లేక సంచరించుచుండిరి. ఇట్టి యరాజకస్థితిలోఁ దండ్రి కాలముఁ జేయుటయు, అలగ్జాండరు సింహాసనమునకు వచ్చుటయు జరిగెను. చతురంగబలముల నడపి, చతురోపాయములచేత నరాజక దేశంబుల నర్థమునకును బ్రాణమునకును క్షేమం బొసంగి, అలగ్జాండరు వానికి ప్రశాంతమును గలుగఁ జేసెను. రథగజతురఁగపదాతి యూథంబుల నొక యక్షౌహిణి బలము సమకూర్చి దిగ్విజయమున కతఁడు బయలువెడలెను.

ఒక సుముహూర్తంబున మహా దంతావళంబు నధిరోహించి, 'వారాశిప్రావృతమేదినీవలయసామ్రాజ్యంబుఁ, గైకొనుట' కతఁడు బయలువెడలెను.

"హయహేషల్ గజ బృంహితంబులు రథాంగారావముల్ శింజినీ ।
చయటంకారములున్ విఘర్షిత గదాచక్రాస్త్రనాదంబులున్ ।
జయశబ్దంబులు భేరిభాంకృతులు నిస్సాణాదిఘోషంబులున్ ।
భయదప్రక్రియ నొక్కటీక నెగసెన్ బ్రహ్మాండ భేదంబుగన్"॥

ఇట్లు సునాసీరనాసీరంబులు శిరస్త్రాణంబులు ధరించి, ధ్వజంబు లెత్తి దండనాయకు లుద్దండంబుగఁ గోదండంబులు సాచి స్వదండంబుల దండించుచుఁ బ్రత్యానీకదండంబుల డంబంబు లణఁచి నడువ యవన బర్బర తురుష్క పార

కేశ దేశాధీశుల రణరంగంబున భంగపఱచి, జనపదములను దాఁటి, భరతఖండమున కీశాన్యభాగముననున్న ప్రదేశమున కలగ్జాండరు వచ్చి దండువిడిసెను. హిందూదేశపు రాజులు మదమాత్సర్యములు కలవారై, గృహకలహములచేత నేకీభావము లేక 'పురుషోత్తముఁ'డను రాజునకు సహాయము చేయనందున, నతఁ డొంటరిగ శత్రుధాటి కోర్వలేక పరాజితుఁ డయ్యెను. క్రమముగ, తక్షశైల కురు పాంచాల ఘూర్జర దేశాధీశుల వంచించి, శత్రువు వారివలనఁ గప్పములను బుచ్చుకొనెను. అటుల దుర్ధర్షసమరరోషావేశంబున, చతురంగబలంబులు దివారాత్రంబులు దేశంబులఁ గడచి ధూపాయితులై, దిగ్విజయయాత్రను సాంతముఁ జేసి, స్వదేశోన్ముఖగమనసన్నాహముఁ జేయవలసిన దని యొక్కుమ్మడి చక్రవర్తిని బ్రార్థించిరి.

మార్గములో నతఁడు జయస్తంభముల నిలిపి, తన పేరిటి పట్టణ నిర్మాణమునకు శంఖుస్థాపన మొదలైన కార్యములఁ జేసెను. ఒక రోజుననైన నతఁడు మద్యపానముఁ జేయలేదు. అతఁ డేకపత్నీవ్రతుఁడు; పరభాగుఁడు; శమ దమాది గుణోపేతుఁడు. ఎట్టి యంతఃకలహములు లేక, వచ్చినవారిని సైరించుచు, సేనల నతఁడు నడిపించెను. అతఁడు పరదేశముల లోఁ బోరాడుచు, స్వదేశ రాజ్యాంగములను బ్రవర్తింపఁ జేయుచుండెను. తనకు లోఁబడిన మండలాధీశ్వరులను వారి

వారి పదవులలో నెలకొలిపి వారివలనఁ గప్పములఁ గైకొ నుచు, దేశములలో క్షోభ లేకుండఁ జేయుట కతని కవకాశము లేకపోయెను. అతని కాల మంతయుఁ బోరాడుటలోనే జరిగి పోయెను.

జీవించిన కాలములో ననివార్యం బయిన తేజోప్రభా వంబుచేత, దుర్ధర్షధానుష్కుఁడై యహోరాత్రంబులు సమర సన్నాహములో నతఁడు కాలముఁ గడిపెను. కాలోచితమైన దేశాచారములను విడువక, స్వకులధర్మంబు లాచరించుచు, విశేషముగ భగవంతుని నతఁడు స్తోత్రముఁ జేయుచుండెను. సంధ్యాకాలముల దేవతలకు హోమముఁ జేసి, తదుపరి నతఁడు భోజనముఁ జేయుచుండెను. అతఁడు ప్రయాణోన్ముఖుఁడై స్వదేశమునకుఁ బోవుచు పరరాజుల నీరాంజనములఁ గైకొను చుండు నతనినిఁ బరేతరాజు వశము చేసికొని క్రీస్తు పూర్వము ౩౨౩ సం॥ రము జూన్ ౨౮ తేదీని తన దేశమునకుఁ దీసికొని వెళ్లెను. ఇతని దండయాత్రమూలమున ప్రాచీన దేశములు పాశ్చాత్యులకు వెల్లడియయ్యెను. రణశిక్షనుబొందిన పాశ్చా త్యులు పోడువగ ప్రాచీనుల వ్యూహములు చెల్లాపచెదరై పరారు లగుదురని దేశప్రఖ్యాతి యయ్యెను. భరతవర్షమున నతని యునికి కొద్దికాలమగుటచేత నతని దేశభాషాచార ముల నవలంబించుటకు మనవారికి సమయము పడలేదు. అతఁడు దేశములను విడువగానే, దేశాధీశులందఱు మార్గ

వంశస్థాపకుఁడైన చంద్రగుప్తమహారాజునకు వశ్యులై, గ్రీకుల రాజ్యమునకు వ్యవధి లేనందున నది మఱఁగిపోయెను. వారి దేశభాషాచారములను మన మవలంబించి యుండినచో, నేఁడు మన యవస్థ యెటుల నుండియుండునో పరమేశ్వరునికిఁ దెలియును. ఇట్లు మేఘమధ్యమును వెలువడి వెలుంగు క్రొక్కారు మెఱుంగు తెఱంగున, గ్రీకుల రాజ్యము భరత వర్షంబునఁ బ్రకాశించెను.

జూలియసు సీజేరు

సీజేరు సామంతుల కుటుంబములో క్రీ. పూ. ౧౦౨ సంవత్సరమునఁ బుట్టెను. ఇతఁడు 'పాంపేయి' 'శిశిరోల'కంటె నాలుగు సంవత్సరములు చిన్నవాఁడు. 'కాన్సల్' అను పేరు గల యక్షుదర్శకుని యుద్యోగముఁ దన తండ్రి చేయకయే మృతినొందెను. క్రీ. పూ. ౮౧ సం॥ రములో నితని పినతండ్రి యా యుద్యోగమును చేసెను. ఇతని పితృష్వసయైన 'జూలియా'ను 'మేరియసు' వివాహమాడెను. సీజేరు మొదటినుండియుఁ బ్రజలపక్షమున మాటలాడుచుండెను. అందుచేత నతఁడు శత్రువుల బారినుండి తప్పించుకొని దేశాంతరగతుఁడయ్యెను. సాహసిక నావికులు కొందఱతనిని చెఱపట్టి విడుదల సొమ్ము పుచ్చుకొని యతనిని విడచిరి. పిదప సీజేరు కొన్ని యుద్ధనావలను జతపఱచి యా సాహసిక నావికుల నోడించి, వారి నావలను, నియామకునిఁ బట్టుకొని వారికి మరణదండన వేయించెను.

ఈలోపున నతని శత్రువు లుచ్చపదచ్యుతులైరి. అతఁడు రోముపట్టణమును జేరెను. అతని మిత్రుల కమందానందము కలిగెను. క్రీ. పూ. ౭౮ సం॥ రమున నతఁడు 'స్పాని

యూ' దేశములో విక్రర్తకుఁడుగ నియోగింపఁబడి, యచటి పనుల బాగుగ నిర్వర్తించెను. క్రీ. పూ. ౬౭ సం॥ రమున సర్వాధికారియను పేరున నతఁడు కార్యములను వ్యవహరించుచుండెను. ఇంతలో ముఖ్యపురోహితుఁడు కాలము చేసినందున, సీజె రాపనిలోఁ బ్రవేశించెను. అతఁడు పురోహితుఁడగుటవలన ప్రజలను దుర్వ్యాపారములలో నడువనీయఁ డని వారు భయ సంభ్రమములఁ బొందిరి. ఇతని సమకాలికులలో ముఖ్యులు 'పాంపేయి' 'శిశిరో' యనువారు. ఇతఁడు మహాయోధ. అనేక యుద్ధములను చేసి జయముఁ బొందెను. ఫ్రెంచి, జెర్మను, స్పానియా, ఇంగ్లాండు, ఉత్తరాఫ్రికా దేశములను ధ్వంసము చేసి, వానినుండి కప్పముల నతఁడు పుచ్చుకొనుచుండెను. కొల్లపెట్టిన ధనము నతఁడు కొనక దానిని నిలవచేసి శూరులకు బహుమానముగ నిచ్చుచుండెను.

ఉచ్చపదవాంఛాందోళిత మానసుఁడై, రాత్రింబవళ్లు పాటుపడి, పిపాసాది బాధల కోర్చి సున్నితమైన శరీరము కలవాఁడై, యతఁడు శ్రమపడెను. సాధారణముగ తలనొప్పిచేత నతఁడు బాధపడుచుండెను. అప్పుడప్పు డతనికి మూర్ఛవచ్చుటకూడఁ గలదు. ఇట్టి సంకటము లతనిని వ్యసనపెట్టుచున్నను; దుర్వ్యాపారములులేక యుక్తాహారవిహారములలో నతఁడు కాలముఁ గడిపెను. అన్ని కాలములలోను యుద్ధమునకు వెళ్లినపుడు పల్లకిలోగాని రథముపైనిగాని యతఁడు

శయనించుచుండెను. పగటివేళల దుర్గములను పట్టణములను శిబిరముల నతఁడు పరీక్షించుచు మార్కారాలు సరిగ వారి పనిని చేయుచున్నదియు లేనిదియుఁ జూచుచుండెను. అతఁడు నడుచుచున్నపుడు తాకీదులను వ్రాయుట కొక లేకరియు నంగరక్షకుఁ డొకఁడును నతని వెంబడి పోవుచుందురు.

అతనికి బాగుగ స్వారిచేయు శక్తికలదు. గుఱ్ఱము పరుగిడుచున్నపు డతఁడు కళ్లెములను వదలి, చేతులు ముడుచుకొని కూర్చుండును. స్వారి చేయునపు డతఁ డిరువురు లేకరులు వ్రాయఁదగిన యంశములను వారికిఁ జెప్పుచుండెను. పని మిక్కుటమగుటచేత ముఖస్థముగ ప్రసంగించుట కవకాశము లేనందున స్నేహితుల కతఁ డుత్తరములమూలమున ప్రశంసాంశములను వ్రాసి పంపును.

క్రమముగ ప్రాడ్వివాకుఁడుగను (Proctor) యక్షుదర్శకుఁడుగను (Consul) రాజకార్యములలో నతఁడు మెసలెను. ప్రభు మంత్రోత్సాహ శక్తులుకలిగి, శత్రువుల కలంఘనీయుఁడై వారి నతఁడు భంగపఱచెను. దైవముకూడ నతని కనుకూలుఁడయ్యెను. 'శిశిరో' దుర్మరణము నొందెను. 'పాంపేయి' యుద్ధములోఁ బరాభవమునొంది జీర్ణించెను. క్రీ. పూ. ౪౫ సం॥ రము అంతమగు సరికి మార్గము నిష్కాశంకమైనందున, రాజ్యాంగముల నన్నిటిని స్వాధీనము చేసికొని ప్రజారంజకుఁడై యతఁడు కాలోచితముగ రాజ్యతంత్రములలో మార్పులను

చేసెను. చాలరోజులు రోముపట్టణములో నివసించుటచేత రాజ్యతంత్రములలోని దోషముల నతఁడు బాగుగ గుర్తెఱిఁగి వానిని శుభ్రపఱచుట కుద్యుక్తుఁడయ్యెను. అతిసూక్ష్మబుద్ధిఁ గలవాఁడై, యే యంశమునైన సులభముగ గ్రహించి యుచితముగ విచారించును. నిరంకుశ ప్రభుత్వముకలవాఁడగుటచేత నతఁడు లోపములను సవరించి న్యాయచట్టములను సులువుగ మార్చుటకు సమర్థుఁడయ్యెను.

యుద్ధములు విశేషముగ జరిగినందునను, శూరులకుబహుమానము లిచ్చుటచేతను, వృత్తి భోగులకు వార్షికము లిచ్చుటవలనను, బొక్కసములోని ధనము తగ్గెను. రు. 3౨౦,౦౦౦లు పరదేశీయులు వృత్తిభోగులుగ వార్షికములను పుచ్చుకొనుచున్నందున, వారి పట్టీని పరీక్షించి యుద్ధములలో మరణమునొందినవారిని మినహాయించి వారి సంఖ్య నతఁడు తగ్గించెను. తిరుగుబాటుచేయక లోఁబడినవారినందఱి నతఁడు రక్షించెను. మొండితేరి మౌర్ఖ్యముగ మెడ్డొడ్డినవారి నతఁడు దండించెను. పట్టణమునకుఁ గావలసిన నీటిసదుపాయము నతఁడు చేయించెను. రాజమార్గములను వేయించి, కాలువలు త్రవ్వించి రోము మహారాజ్యము నాపనము (Survey) చేయించి, దాని పరిమితిఁ దెలిసికొనుటకతఁ డొక పటమును వ్రాయించెను. ప్రాచీ నాధునిక న్యాయచట్టముల నతఁడు సమన్వయింపఁజేసి చేర్చెను. ప్రజారాజ్యము నేకరాజ్యాధిపత్యముగ

మార్చుటకుఁ దగిన సన్నాహము చేసెను. సర్వాధికారియై పేరునకుమాత్రము 'సెనేటు' సభవారిని మంత్రాలోచనలకుఁ బిలుచుచు, సమకట్టిన పనుల నెదురులేక యతఁడు సాగించెను. యుద్ధములలోఁ బ్రజలు విశేషముగ మరణమునొందినందున ప్రజాసంఖ్య దేశములో తగ్గిపోయెను. వివాహము లేక స్త్రీ పురుషులు విచ్చలవిడిగ సంచరించుచుండిరి. అందుచేత వివాహములు చేసికొని కుటుంబములను పోషించు గృహస్థులకు విశేషముగ మన్ననలు కలుగున ట్లతఁడు తీర్మానించెను. 'చంద్రికాసన్నిభస్ఫటికసంఘటితకుడ్యంబులును, కవాటగేహాళీవిటంకవాతాయనంబులును, వివిధవిచిత్రవిమానంబులును, నిరంతరసురభికుసుమఫలభరితపాదపమహోద్యానంబులును' కలిగి రోముపట్టణ మతనికాలములోఁ బ్రకాశించెను.

సీజేరు చేసిన మహత్కార్యములలో పంచాంగ (Calender) సంస్కరణ మెక్కుడుగ భావించవలెను. రోమనుల సంవత్సరము చాంద్రమానము ప్రకారము ౩౫౫ రోజులు కలది. దీనిని సూర్యమానముతో సరిఁజేర్చుటకు ప్రతి మూఁడవ సంవత్సరములో నొక యధికమాసమును వారు వేసికొనుచుండిరి. ఇటులఁ జేయుచుండినను, సూర్య చంద్రమానములు సరిపడనందున నతఁ డలగ్జాండ్రియా పట్టణములోని ప్రసిద్ధ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుఁడగు 'సొసీజనూస'ను వానిని పిలిపించి వానిచేత పతకశుద్ధిని జేయించెను. సంవత్సరమునకు ౩౬౫ రోజులని గణించుటకు

బదులుగ, నాఁటినుండి ౩౬౫ రోజులు గలదిగ వాడుక కలిగెను. సూర్యమానము ప్రకారము ౩౬౫ రోజులు గణించవలెను. అందుచేత నాలుగు సంవత్సరముల కొకపర్యాయము ఫిబ్రవరి నెలలో నొక రోజును కలుపు వాడుక నేఁటివఱకుఁ గలదు.

ఈ పనులలో నుండుటచేత నతఁ డొకరి దర్శనము చేయుటగాని యితరు లతని దర్శించుటగాని జరుగుట లేదు. అంతలోనే ప్రజ లసంతుష్టినిఁ జెంది, యతనిని నిర్లక్ష్య ముగఁ జూడ నారంభించిరి. ధనికులు సహిత మతని పేరు చెప్పిన మండిపడుచుండిరి. ఇందుకు తోడుగ నతఁడు రాజని పిలిపించుకొనుట కిచ్ఛకల దని యొక వదంతి కలిగెను. ప్రజా రాజ్యసంబంధ నాణెములమీఁద నతని శిరోముద్ర వేసి వ్యావర్తములోనికిఁ దెచ్చిరి. 'సెనేటు' సభవా రతని యంగ రక్షణకు బాధ్యతను వహించిరి. అతని రాకపోకల సమయ మున రాజలాంఛనములు జరుగుచుండెను. ఇన్ని మర్యాదలు పొందుచున్న నతఁడు వ్యసనగ్రస్తుఁడయ్యెను. పట్టాభిషేక మును పొంది కిరీటమును ధరింపవలె నని యతఁడు కోరుచుం డెను. రాజలాంఛనములను జూపుటకుఁ బ్రజ లిష్టపడిరి కాని అతఁడు రాజచిహ్నముల ధరించుటకు వా రిష్టపడలేదు. అందు వలన, 'బ్రూటసు' అనువాఁడు నడుముకట్టి యితరుల సహా యముచేత నొక కుట్రను పన్నెను. ఈలోపుగ సీజేరునకుఁ గొన్ని దుస్స్వప్నములు వచ్చెను; వినికిడివలన జరుగుచున్న కుట్ర

సంగతి యతనికిఁ దెలిసెను. ఎంతవారికైనను గాల మవిలంఘ నీయము!

ఒక రోజున 'బ్రూటసు' వచ్చి "ఏలినవారి కోరిక ప్రకారము పెద్ద లందఱు తమరికి పట్టాభిషేకముఁ జేయుటకు సిద్ధముగ నున్నారు. స్వప్నములను శకునములను సరకుసేయక తమరు విజయముచేయవలె"నని సీజేరుతో మనవిచేసెను. వెంటనే యతఁ డున్నుక్తకమును (Toga) ధరించి పల్లకీలో కూర్చొని సభామండపమునకుఁ బోవుచుండ, ప్రజలు గుంపులు గుంపులుగ నతని వెంబడించి పోయిరి. కుట్రసంగతి మార్గములో తెలుపుట కతనియొద్దకు కొందఱు వెళ్లఁ దలచినను, జనసమ్మర్దముచేత వారు సమీపింపలేకపోయిరి. సభామండపమునకుఁబోయి యతఁ డున్నతాసనము నధిష్ఠించెను. వెంటనే రాజద్రోహులు గుమిగూడి వారి వారి మిథ్యావిజ్ఞాపనల నొక్కుమ్మడి మనవిచేయసాగిరి. ఇది చూచి యతఁ డాసనమునుండి లేవఁబోవ ద్రోహులలో నొకఁ డతని యున్నుక్తకమునుపట్టి దిగలాగెను. ఇతరులు వారి వారి ఛురికములతో నతనిని పొడువసాగిరి. కొంతవఱకు వారి బాఱినుండి తప్పించుకొనెనుగాని 'బ్రూటసు'ను జూచి యతఁడు కండ్లు మూసికొనెను. ఇతఁడతని పరమమిత్రుఁడు. 'నీవుకూడ వీరిలోఁ గలసితివా' యని సీజేరు బ్రూటసుతోఁ బలికి, యిరువదిమూఁడు గాయములు తగిలినందున, దుర్బలుఁడై పాంపేయియొక్క శిలాప్రతిమ సమీపమున

నేలఁగూలెను. ఆ కాలమున భూమండలములో మహాపురుషుఁడని ప్రసిద్ధికెక్కిన జూలియసు సీజేరు దుర్మరణము నొందెను. లాటిను భాషను స్వచ్ఛముగ నుచ్చారణఁ జేయుట కతనికి శక్తికలదు. అంత విశేషముగ లేకపోయినను, కొంచె మతఁడు వక్తృత్వము కలవాఁడని చెప్పవచ్చును. సీజేరు భాష్యములను నేఁటివఱకును జదువుట కలదు. దండ నాయకులలో నతఁడగ్రగణ్యుఁడు. మహా మంత్రులలో నతనికి మించినవారు లేరు. అతఁడు చేయవలసిన పనులలో నపజయము నెన్నఁడుఁ బొందలేదు. డాంబికము, మనోగర్వములు లేనందున నతఁడు మహా పురుషుఁడని చెప్పవచ్చును. అతఁడగ్రామ్యుఁడు, అగ్రీయుఁడు. శరీరము వ్యాధులచేతఁ గృశించినను, నతఁడలంకర్తయైయుండెను. కాలధర్మము ననుసరించి యతఁ డనుకుఁడు, నిశాటుఁడుగ నుండినను పరు లతని నిందించలేదు. యుద్ధములో ననేకమందినిఁ జంపి కొందఱిని పట్టి కట్టి తెచ్చినను, నా కాలపు బుద్ధిమంతులు దాని నొక తప్పిదముగ నెంచలేదు. చేయఁబూనిన కార్యమును చతురోపాయముగ మనశ్శంకలు లేక యతఁడు నిర్వర్తించెను. శత్రువులకు శృంగభంగము చేసి వారికి శిరచ్ఛేదము చేయక యతఁడు ప్రసాదించెను. వ్యవహారముల పొందికచేతఁ గాలాంతరమున ప్రజారాజ్యము కీలు వదలి, యేకరాజ్యాధిపత్యమునకు సందునిచ్చెను. ఈ తరములోఁ గాకపోయినను, నితని మేనకూఁతురుయొక్క

కుమారుని కాలములో మహారాజ్యాధిపత్యము స్థాపింపఁ బడెను. సీజేరునకు సంతతి లేనందున మరణానంతరమున నతని మేనకూఁతురి కుమారుఁడు 'అగస్టసు సీజేరు' రాజ్యమునకు వచ్చి రాజలాంఛనములనే కాక రాజచిహ్నములనుగూడ ధరించి పట్టాభిషిక్తుఁ డయ్యెను.

అందుచేత నతఁడు మంచిమార్గమునకు వచ్చి యుక్తాయుక్త విచక్షణత గలిగియుండెను. అతఁడు 'సోక్రెటీసు'ను గురువుగ భావించెను. దైవాధీనమువలన నట్టి గురువు సంప్రాప్తుఁడయ్యెనని యతఁడు సంతసించెను. సద్గురువులు దొరకుట దుర్లభము; దొరికినపుడు వారి యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుల గుట కష్టతరము. వారి యనుగ్రహము కలిగినపుడు వారియుపదేశముల ననుసరించి నడచుట కష్టతమము. సర్వకాలముల యందు నతఁడు గురుసన్నిధానమున వర్తించెను. అతఁ డతనితోఁ గలిసి భోజనము సలిపి యతనితో మల్లయుద్ధము సేయుచుండెను. గురువునుతప్ప తదితరుల నతఁడు లక్ష్యము సేయలేదు. గురువునకుఁ దెలిసిన యంశము లాకాలములో నెవ్వరికిఁ దెలియవని యతఁ డూహించెను. స్నేహితు లతనిని సన్మార్గము నుండి తప్పింపఁజూచినను గురువున కతఁడు భయపడి వారి బోధలకుఁ జెవియొగ్గలేదు. ఒకవేళ విషయములకు లోఁబడినను నిష్ఫలతగిలి యినుముకరఁగి తదుపరి చల్లారి గట్టియగువిధమున 'సోక్రెటీసు'చేత మందలించఁబడి యతఁడు మనోబలము నొందుచుండును.

ఒక రోజున నతఁడు పాఠశాలకుఁ బోయి ప్రాచీనకవియైన 'హోమరు' వ్రాసిన కావ్యము నిమ్మని యుపాధ్యాయుని నడిగెను. అతఁ డా గ్రంథము లేదని చెప్పినందున వాని కొక లెంపకాయ వేసి వెళ్లిపోయెను. మఱియొక యుపాధ్యాయుఁ

డా గ్రంథమును సవరణఁజేసి యుంచుమని నను చెప్ప' 'ఓహో మీరు బాలురకుఁ జదువు చెప్పెదరా? హోమరును సవరణఁ జేయు శక్తిఁగల తమరే బాలురకు విద్యాభ్యాసము చేయఁ దగినవా''రని ఆల్సిబియాడీసు పలికి యతనికి వందనము చేసెను.

ఒక పర్యాయము గురుశిష్యులు కలిసి యుద్ధమునకు వెళ్లిరి. అందులో శిష్యుఁడు గాయము తగిలి పడిపోయినందున గురు వతనిని రక్షించి శత్రువును శిక్షించెను. యుద్ధము ముగిసినపిదప 'సోక్రటీసు'న కీయుటకు బదులుగ నతని ప్రేరణమున వీరకిరీటమును ప్రజలు శిష్యున కిచ్చిరి.

ఒకసమయమున బాలురతోఁ గలిసిపోవుచు వారి ప్రోత్సాహమున నిష్కారణముగ నతఁ డొకనికొక లెంపకాయ వేసెను. అందుకు వాఁడు గినిసి యీ దౌర్జన్యమును గ్రామమంతట చాటెను. మఱునాఁ డుదయమున నతఁడు వానియొద్దకుఁ బోయి తనను శిక్షించవలసినదని దుస్తులుతీసి వానియెదుట నిలువఁబడెను. వాఁ డందుకు సంతసించి యతనిని క్షమించెను.

అతఁడు భార్యతో పొత్తులేక పరస్త్రీలతో సంచరింప నామె స్వపితృగృహమునకుఁ బోయి విడియాకులీయఁదలఁచి గ్రామపురోహితుని సమీపించెను. అప్పు డతఁ డా సంగతిని విని, పరుగిడి యామె నెత్తుకొని రాజమార్గమున వచ్చి స్వగృహ

మును చేరెను. నాఁడుమొదలు దంపతు లిరువురు సఖ్యతగ నుండిరి. కొంతకాలమున కామె మరణమునొందెను.

అతనివద్ద మంచి కుక్కయొకటి యుండెను. సొగసైన దాని పుచ్ఛము నతఁడు కోసివేసెను. ఈ సంగతి గ్రామస్థులు విని నవ్విరి. 'ఎందు కట్లు జేసితి'వని కొంద అడుగ 'మీరు పరిహాస్యింపవలసిన దని చేసితిని. ఇంతకంటె హెచ్చు దుర్మార్గము చేసితి నని మీ రభిప్రాయపడఁగూడ'దని యతఁడు సమాధానము చెప్పెను.

అతనివద్ద మంచి గుఱ్ఱములును రథములును ఉండెను. 'ఒలింపిక్' క్రీడలలో నవి మూఁడు నాలుగు పందెములను గెలిచెను. దేశములో వీనిని విశేషముగఁ గలవాఁడతఁడేగాని పరులు లేరు. క్రీడలకు వాని నధికముగఁ బంపువాఁ డతఁడే.

దాతృత్వమునం దతనికి సమానులు లేరు. బీదలకును సాధువులకును రెండు చేతుల నతఁ డిచ్చుచుండెను. ఇచ్చిన సొమ్ముకు లెక్కలేదు. పుచ్చుకొనినవారికి పరిమితిలేదు. ఏ విధానమును లేక నిధానముగ దానములను వితానముగఁ జేయుచు ఘనులను మించెను.

కులశీలములు కలిగి ప్రజ్ఞావంతుఁడై బంధుమిత్రవర్గంబుల సంసర్గియంబుతో నతఁడు ప్రకాశించుచుండెను. రాజకీయవ్యవహారములలో నతఁడు ప్రవేశించుటకు మార్గములు నిష్కంటకముగ నుండెను. త్రిశక్తులు గలిగి దురవగాహమైన

ధారణాశక్తిఁ గలిగి వాచాలత్వమున నతఁడు ప్రజలను బంవ శంబుగఁ జేయుచుండెను. అతని దుర్వ్యాపారములను మాత్ర ము వారు సహింపలేదు. మద్యపానముఁ జేసి పరస్త్రీల రతి లోఁబడి మునుఁగుచుఁ దేలుచు నతఁడు కొంతకాలము వ్యర్థము చేసెను. వేషభాషలలోఁగూడ నతఁడు శృంగారపురుషుని వలె సంచరించెను. ఇట్టి పురుషుని వైఖరి ప్రజారాజ్యములోని ప్రజల కంతగ నిష్టము లేకపోయినను నతనిని వారు మన్నించు చుండిరి. 'ధనమూల మిదం జగత్తు'ను న్యాయము సుప్రసిద్ధ మయ్యెను.

భోజనకాలమున నతని గృహములో వీరభద్రపళ్లెరము లను వాడుకొనుట కలదు. సహపంక్తిని నెప్పుడుఁ బదుగురకు తక్కువలేక యతనితో స్నేహితులు భోజనము చేయుచుండిరి. అతిథి యభ్యాగతుల నతఁ డెన్నఁడును పొమ్మని చెప్పలేదు. ఇట్టి సుగుణ దుర్గుణ సంసర్గము గలవాఁడగుట నతనిని ప్రజలు ప్రేమించి యతని దుర్గుణములను బాలచేష్టలని భావించి సహించిరి.

'పెరికిలీసు' కాలధర్మమునొందినందున 'ఆథెన్సు' పట్ట ణములో వ్యవహారములను నడుపుటకు సమర్థుఁడు లేక పోయెను. అథీనియనులు సిసిలీద్వీపముపైకి దండెత్తిపోవలెనని పమకట్టిరి. 'ఆల్సిబియాడీసు' వారిని ప్రోత్సాహపఱచెను. వా రందుకు సమ్మతించి 'నిసియసు'ను నితనిని నౌకానాయకులుగ

నియమించిరి. దండు బయలుదేరుటకు సిద్ధముగ నుండెను. 'బుధుఁ'డను దేవునియొక్క ప్రతిమలన్నియు తునకలు చేయఁబడి యుండెను. ప్రజలందఱు ఖిన్నులైరి. ఈ దౌర్జన్యమును 'ఆల్సిబియాడీసు' చేసెనని యతని శత్రువు లపవాదవేసిరి. యుద్ధమునకుఁ బోవు సమయము గనుక వా రప్పు డతనిని విమర్శింపక దండుతోఁ బోనిచ్చిరి. ఈ యపవాదను పోగొట్టవలసిన దని వారి నతఁడు ప్రార్థించెను గాని వా రందుకు సమ్మతించలేదు. నావలతోఁగూడ నతఁడు బయలుదేరి సిసిలీద్వీపమునకుఁ బోయెను.

ఈలోపున ప్రజ లీ యపవాదమును బరిశీలించి బంధుమిత్రవర్గంబులనుబట్టి కట్టి శిక్షించిరి. అతనిమీఁద వారు నేరస్థాపన చేసిరి. అతనినిపట్టి శిక్షించక దండుతో పోనిచ్చినందుకు వారు వగచుకొనిరి. సేనను విడిచి వెంటనే రావలసిన దని వారతనికి వర్తమానముఁ బంపిరి. సిసిలీద్వీపములో యుద్ధము సాంతము కాలేదు. సేనలను విడిచి యతఁడు బయలుదేరెను. అతఁడు విగ్రహములను ధ్వంసము చేయుటయేకాక పురోహితుల వేషమువేసికొని వారిని వ్యధికరణము చేసెననియు నిందారోపణం జేసిరి. అతనిని చండాలునిగఁ బ్రకటన చేసి యతని యాస్తిని జప్తుచేసి రాష్ట్రమునకుఁ గలిపి ప్రజ లతనికి మరణదండన విధించిరి. ఈ సంగతుల నతఁడు విని స్వగ్రామమునకు వెళ్లక 'స్పార్టా' యను పరరాజ్యములోని పట్టణము

నకు వెళ్లెను. అక్కడ వా రతనిని మర్యాదగఁ జూచిరి. స్పార్టనుల వేషభాషలను వారి యాచారములను నతఁ డవలంబించి వారికి స్నేహపాత్రుఁ డయ్యెను. వర్తమానములచేత నతఁడు మహాకులీనుఁ డని వా రంతకు పూర్వము వినినందున నతనిని వారు మన్నించిరి. ఆ దేశపు రా జతనినిఁ జూచి మత్సరముచేత జంపుటకుఁ బ్రయత్నించెను. ఆ సంగతి తెలిసికొని యతఁ డక్కడనుండి పరారియయ్యెను. పారసీక దేశపు ధనికుఁ డొకఁడు దైవికముగ వచ్చినందున మైత్రికలిపికొని యతనితో కలిసి లేచిపోయెను. అథీనియనులు స్పార్టనులు పోరాడుచున్న సమయమున నీ పారసీక దేశస్థుఁడు స్పార్టనులకు సహాయము చేయుటకు వచ్చెను. స్పార్టనులు మంచివారు కారని యతనితో చెప్పి వారికి విశేషముగ సహాయము చేయఁగూడదని యాతనితో 'ఆల్సిబియాడీసు' పలికెను. అథీనియనులు యుద్ధ సమయమున శూరుఁడైన 'ఆల్సిబియాడీసు' లేఁడని విచారించిరి. ఆ సంగతి నతఁడు విని మంత్రతంత్రములుచేసి పారసీక దేశస్థుని యథీనియనులపక్షము నవలంబించునట్లు చేసెను. వారిలో ద్రోహుల గొంపఅనుపట్టి స్వదేశీయుల కతఁ డప్పగించెను. ఈ యుద్ధములో నథీనియనులుగెలిచిరి.

ఇంత కాలమునకు స్వదేశమునకుఁ బోవలెనని యతఁడు యత్నించెను. మహా వైభవముతో నతఁడు స్వగ్రామమునుచేర నతనిని దర్శించుటకుఁ బ్రజలు గుమిగూడిరి.

పడిన కష్టములను వారితోఁ నతఁడు చెప్పి గ్రహపాటుచేత నవి కలిగెనని యతఁడు పలికెను. కొంతవఱకు వారు విచారించిరి. ఏరోజున నతఁడు స్వగ్రామమును చేరెనో నారోజు 'మినేర్వా' దేవతయొక్క నిజగూపదర్శనదిన మయ్యెను. ఆరోజున వారు దేవతను చూచుటకు వీలులేదు. అతఁ డా దినమున విజయము చేయుటచేత శుభసూచకము కాదని వారు తలంచిరి.

ఇంతలో స్పార్టనులకు అథీనియనులకు తిరుగ జగడము వచ్చెను. స్పార్టనులు రాజ్యాధిపత్యములోనివారు. అథీనియనులు ప్రజారాజ్యములోనివారు. వీరు మైత్రితో నుండుట దుర్లభము. వీరి ప్రజారాజ్యమును మాపివేయవలె నని వారు కోరుచుండిరి. కాని శూరుఁడైన 'ఆల్సిబియాడీసు' జీవించియున్నంతవఱ కది సమకూడ దని యెంచి వా రతనిని, యమ మందిరమునకుఁ బంపుటకుఁగాను కొందఱి దుష్టులను సన్నద్ధము చేసిపంపిరి.

అతఁ డప్పుడొక చిన్నగ్రామములోఁ దనప్రియురాలితోఁ గలిసియుండెను. ఒకనాఁటిరాత్రి తాను తన ప్రియురాలి వస్త్రములను ధరింప నామె వచ్చి తన్ను కౌగలించుకొని, తన ముఖమును స్త్రీ ముఖముగ దిద్దినటుల నతఁడు స్వప్నముఁ గనెను. అతని నెదిరించుటకు భయపడి ఘాతకులతని గృహమునకు నిప్పు ముట్టించిరి. అప్పు డతఁడు బట్టలు

తీసి, మంటమీఁదవేసి, యవి ముట్టుకొను లోపున ఖడ్గము ధరించి బయటకు వచ్చెను. ఘాతకు లతనినిఁజూచి చెదరి పోయి దూరమునుండి బాణములను ప్రయోగించినందున నతఁడు నేల వ్రాలి మరణము నొందెను.

సుగుణ దుర్గుణ సంపత్తిఁగలవాఁడై విచ్చలవిడిగ సంచరించి నీతిమార్గము నవలంబింపక స్వదేశీయులకు మేలు కలుగఁ జేయుటకు బదులు వారికిఁ గోపముఁ గలిగించి వారిచేత నతఁడు నిందింపఁబడెను. మంచికాలములోనుండి యుక్తాయుక్త విచక్షణత లేక నడచినందున నతఁడు దుర్మరణము నొందెను.

కోరియలేనస్సు

రోములోని కుటుంబములలో 'మార్సి' కుటుంబము వారు మహా కులీనులు. కోరియోలేనస్సు ఈ కుటుంబము వాఁడు. చిన్ననాఁడు తండ్రి మరణము నొందినందున నతఁడు తల్లి సంరక్షణలో నుండెను. తండ్రి మరణముచేతఁ గొన్ని నష్టములు కలిగినను, సజ్జనుఁడై ప్రతిష్ఠను సంపాదించుటకుఁ బురుషునకు వీలగును. దుర్జనులు కొందఱు దానిని కారణముగ నెన్నుదురు. సాగులేని సారవంతమైన క్షేత్రములోగాబు పెరిఁగిన విధమున శిక్షలేని మహా కులీనుల హృదయములలో దుర్గుణములు బయలువెడలు నను నీతివాక్యమున కతఁడు తార్కాణముగ నుండెను. అతఁడు మనోధైర్యమును నిశ్చల బుద్ధియుఁ గలిగి ఘన కార్యములను జేసి, ఘనత వహించెను. అతఁ డింద్రియవ్యాపారములకు లోఁబడి, కలహాశీలుఁడై మార్ఖ్యముగ సంభాషించుటచేత నతనిని పరు లసహ్యించిరి. నిశ్చలబుద్ధితో సుఖదుఃఖముల ననుభవించిన న్యాయాన్యాయ విచక్షణుండును, నబ్ధిగంభీరుఁడును మితాహారుఁడును అని యతఁడు స్తోత్రము నందినను, ప్రజారాజ్యములోని సభలలో నతఁడు సాటోపముగ మాటలాడి దురాచారముగ నడ

చినందునఁ బరు లతని నిందించిరి. లోకజ్ఞానమువలన మనుజులకు సుశీలత గలుగును, సమవర్తనము వర్తించును. ఆ కాలములో రోమనులు క్షాత్రధర్మమును మన్నించుటయేగాక, ధర్మమన క్షాత్ర ధర్మమే యని యభిప్రాయపడియుండిరి.

మొదటినుండియు 'హోరియ లేనస్సు' యుద్ధమునందు సంచరించెను. చిన్నతనములో నతఁ డందులకుఁ దగిన యాయుధముల నెత్తి దించుచుండెను. శరీరముఁగూడ సాము చేయుటచేత సళాకువలె సాగుచుండెను. అన్నివిధములైన గరిడీవిద్యలలో నతఁ డారి తేరెను. కత్తిసాము, మల్లయుద్ధము, ముష్టియుద్ధములలో నతఁడు పరిపాటుపడెను. అతఁడు మల్లయుద్ధవిశారదుఁడు. అందులో నతనిని మించిన వారులేరు. బరువుగల మనుష్యుఁ డగుటచే నతని నెవరును నెదిరింపలేకపోయిరి. అతఁడు శీఘ్రకాలములో మహా వీరుఁడను పేరుఁ బొందెను.

స్వల్పబుద్ధి కలవారికి శీఘ్రముగఁ గీర్తివచ్చినయెడల వారు దానితో సంతుష్టి నొందుదురు. అంతటితో వారిపని సరి. ఉదారబుద్ధి కలవారికిఁ గీర్తివచ్చినయెడల వా రంతటితో సంతృప్తిఁ జెందక చేసినవానిని చేయఁబూనినమహాత్కార్యముల కభిజ్ఞానముగ నుంచుకొని ముందుకు నడచెదరు. హోరియ లేనస్సు పై చెప్పఁబడిన రెండవ పక్షములోనివాఁడు. ఆ కాలమున రోమను లనేక యుద్ధములలో నులంగు

యున్నందున, ప్రతిదానిలో నతఁడు శౌర్యమును గనపఱచి బహూకరింపఁ బడుచుండెను. ఒకదానికంటె నొకటి యధిక మయ్యెను. పరులు కీర్తిని సంపాదించుటకు ధైర్యమును జూపిన, తల్లికి సంతోషముఁ గలుగఁజేయుట కతఁడు శౌర్యముఁ జూపెను. ఆమె యాజ్ఞానుసార మతఁడు పెండ్లియాడి భార్యా పుత్రాదులతో నామె యింటనే యుండెను.

ఈ సమయములో 'సెనేటు' సభవారికిని బ్రజలకును నంతఃకలహములు పుట్టెను. ఋణదాతలు ఋణగ్రస్తులను బాధించుచుండిరి. అందుచేత ఋణగ్రస్తులు యుద్ధములో సహాయము చేయ మనిరి. వారి బాధలను నివృత్తిచేసెదమని సభవారు చెప్పి వారిని యుద్ధమునకుఁ దీసికొనిపోయి, తదుపరి వారి మాటప్రకారము సహాయముఁ జేయనందున వారొక్క మ్మడి రోముపట్టణము నదలి పైదేశములకుఁ బోన యత్నించిరి. వారిని శాంతముఁ జేయవలసినదని కొందఱును, కూడదని కోరియలేనస్సు మొదలగువారును సభవారికి సలహా యిచ్చిరి. సభవా రేమిచేయుటకుఁ దోఁచక 'అగ్రిప్పా' యనువానిని సంధిచేయుటకు ప్రజలయొద్దకుఁ బంపిరి. 'అగ్రిప్పా' వారికి ప్రశాంతివచనములఁ జెప్పి, "పూర్వకాలమున నవయవము లన్నియు జీర్ణకోశముపై తిరుగఁబడెను.. అది సోమరిగ నుండుటయు, పనిపాటలు తాము చేయుటయుఁ జూచి కినిసి యవి తమతమపనుల మానివేసెను. కొంతకాలమున కవియు జీర్ణిం

చెను. అప్పుడు జీర్ణకోశము వానిఁ జూచి "మీరు మందబుద్ధిఁ గలవారు. పదార్థము లను మీరు తెచ్చి నా యెదుటఁ బెట్టిన నేను వానిని పక్వముచేసి, రక్తముగ మార్చి, దానిని నాళముల ద్వారా మీకుఁ బంపుచుందును. అందుచేత మీరు బలము కలిగి వర్తించుచున్నారు. నేను సోమరిగ నుండలేదని మంద లించినపైని యవయవములన్నియు తమ తమ పనులను నిర్వ ర్తించుచుండెను. మీరుఁగూడ నా యవయవములవలె మంద బుద్ధిఁ గలవా"రని ముచ్చటించి వారి కోపమును మాన్పెను. ప్రజలు వారి వారి పనుల ననుసరించి వెళ్లిరి; రెండవ పర్యాయ ముఁగూడ వారు యుద్ధమునకు సహాయులై వెళ్లిరి. ఇందులో వారు శత్రువులకు వీపుచూపి పరుగిడుచున్నపుడు, వారిని సమావేశముచేసి మఱలించి యుద్ధమునకు దీసికొని పోయి 'కోరియ లేనస్సు' జయమును బొందెను. ఇటుల 'కోరియోలీ' యను పట్టణమును పట్టుకొనినందున నతనికి 'కోరియ లేనస్సు'ను పౌరుషనామము కలిగెను. విజయమును బొంది వారు రాజ ధానిం జేరి మఱుచటిదినమున 'కోరియ లేనస్సు'ను వేనోళ్లఁ గొనియాడి మన్నించి బహువిధముల సత్కరించిరి. కొల్లపెట్టి తెచ్చిన ద్రవ్యములో నొక దశాంశమును నొక శ్వేతాశ్వమును నతనికి బహుమానముగ వారిచ్చిరి. అప్పు డతఁడు సభలో లేచి 'నా విజ్ఞాపన యొకటి యున్నది దానిని తమరు మన్నించవ లెను. శత్రుపక్షములోని వాఁ డొకఁడు నా కతిథిసత్కారము

చేసినందున వానిని విడుదల చేయవలసిన'దని సభవారిని ప్రార్థించెను. వా రందుకు సమ్మతించి యటులచేసిరి. అప్పుడు జయశబ్దములు మ్రోగెను. ప్రజలు సంతసించిరి. ఈర్ష్యా ళురు సహిత మతనిని గౌరవించిరి.

ఇంతలో క్షామము వచ్చెను. ప్రజలకు తినుటకు కూడు లేకుండెను. పదార్థములను కొనుటకు ధనము నిండుకొనెను. అదికూడ సమృద్ధిగ లేకుండెను. దీనికిఁ గారణము ధనికులను ప్రాకృతజననాయకులు వదలివేయుటయే. ఈలోపున 'వెలిత్రి' పట్టణవాసులు పరాభవము నొందినటుల రాయబారులు వచ్చి సభవారితోఁ జెప్పి యా పట్టణము నిర్జనుష్యముగ నుండుటచేతఁ గొందఱి ప్రజల నక్కడకుఁ బంపవలసిన దని వారు వేఁడిరి. ఆప్రకారము కొందఱు సామంతులును సంసారులును బీదలును నా పట్టణమునకుఁ బోవలసినదని సభవా రుత్తరువు చేసిరి. ఈ ప్రకారము చేసిన దుండగీండ్రచేత విడువఁబడి పట్టణము స్వాస్థ్యముఁ బొందు నని సభవా రభిప్రాయపడిరి. ప్రాకృతజననాయకులు ప్రజలను పురికొలిపి వారి యాజ్ఞోల్లంఘనము చేయుటకు సమకట్టిరిగాని 'కోరియలేనస్సు' వారి తుంటరితనము నణఁగఁగొట్టి వారి నా పట్టణమునకుఁ బంపెను. విషవాయువులు విడిచినపైని శరీరము సుఖమును పొందినట్లు వీరు వెడలిపోయినపిదప రోముపట్టణము హాయిగ నుండెను.

కొంతకాలము గడచినపిదప 'కోరియలేనస్సు' యతు

దర్శకుని పనికి నిలఁబడెను. ఈ పని మనుజులచేతిలోనిది. వారి యంగీకారముపైని యెవరినైన నియోగించుచుండిరి. పని కావలసినవాఁడు శరీరమును దుస్తులతోఁ గప్పికొనక తాను చేసిన మహాత్కార్యములను వారితో చెప్పి యందుకు నిదర్శనముగ వాని శరీరముమీఁది గాయములను వాఁడు చూపింపవలయును. కోరియులేనస్సు ఇటులఁ జేసెను. మొదట ప్రజ లితని నా పనిలో నియోగించుటకు సమ్మతించిరి కాని వారి చిత్త మంతలో మాఱి సభవారితో నతఁ డేకమై తమరిని నలువునను భయము కలిగి యతని కాయుద్యోగము నిచ్చుటకు వారియ్యకొనలేదు. ఆ పనిలో మఱియొకఁడు నియోగింపఁబడెను. ఇటులఁ బరాభవమును బొంది 'కోరియులేనస్సు' స్వగృహమునకు వెళ్లెను.

అతని యహంకార మతనికి ముప్పుఁదెచ్చెను. వినయ విధేయతలు లేక కార్యములను సాధించువిధ మతఁడు బాగుగ గుర్తెఱింగినవాఁడుకాఁడు. ప్రభుశక్తి విశేషముగ నతనికిఁ గలదు. అతని యాటోపమునకు రోసి ప్రజ లతనిమీఁదఁ గొన్ని నింద లారోపించిరి. తా ననింద్యుఁడ నని యతఁడు సభలోఁ బ్రసంగించినను నతని మాటలను వినక 'టార్పియను' పర్వతశిఖరమునుండి క్రిందికి కతనిని దిగఁద్రోయవలసిన దను శిక్షను సభవారు విధించిరి. ధనికులందఱు నతని పక్షమే. కొండమీఁది కతనిఁ దీసికొని వెళ్లిరి. కాని అతనిని దిగఁద్రో

యు లేకపోయిరి. ధనికాధనికులకుఁ బోరాట మయ్యెను. అప్పుడు సభవారు మరణదండన మాపుచేసి యతనిని దేశోచ్చాటనము చేసిరి. సభవారందుకు విచారించిరి. ధనికులు సన్నమైరి. అధనికులు ప్రసన్నమైరి. మనోధైర్యము చెడక తల్లికి నమస్కారము చేసి భార్యా పుత్రాదులను పలుకరించి వారిని విడిచి యతఁడు నలుగురు భృత్యులతోఁ గలిసి పరదేశమునకుఁ బోయెను.

తరువాత నతఁడు 'వాల్సియను'లను ప్రజలను పురికొలిపి వారితోఁగూడ దండెత్తి వచ్చి రోమనులను జయించవలెనని ఉద్దేశించెను. ఆ ప్రకార మతఁడు వారి యొద్దకుఁ బోయెను. వారికి రోమనులకుఁ బరమవైరము. వారి నాయకుఁడైన 'టల్లసు', రోమనుల నాయకుఁడు కోరియోలేనస్సుకు, బద్ధద్వేషి. వారి 'కోరియోలి' పట్టణమును ధ్వంసము చేయుటచేత కోరియలేనస్సను పౌరుషనామ మితనికి వచ్చెను. శత్రువుల పట్టణముఁ బ్రవేశించి, 'టల్లసు' గృహమున కితఁడు పోయి లోపలఁ బ్రవేశించెను. వాని నెవరాటంక పెట్టలేకపోయిరి. కావలివారు లోపలకుఁ బరుగెత్తి మహాపురుషుఁ డొకఁడు వచ్చి సభామంటపములో నుండెనని 'టల్లసు'తో మనవిచేసిరి. కోరియలేనస్సు చేతులతో ముఖము మూసికొని కూర్చున్నియుండెను. అతనిఁ జూచి 'మీరెవరండి? ఏమి పనిమీఁద దయచేసినా'రని టల్లసు' అడిగెను. 'నేనెవరో తమరు పోల్చ లేదా? రోమనులతో కలిసి మీతో పోరాడి,

మీా పట్టణమును ధ్వంసముచేసి, కోరియలేనస్సను పౌరుష నామమును బొందినవాఁడను. నీకు ప్రతి వీరుఁడను. ఎవరి తో నీవు వైరమును సాధించవలె నని కోరితివో యతఁడే నేను. నా దేశస్థులు నన్ను మన్నించక నేను చేసిన మహాత్కార్య ములకు వారు నన్ను వెడలఁగొట్టిరి. వారిని సాధించవలె నని కోరి నీయొద్దకు వచ్చినాఁడను. శత్రువుల గుట్టు తెలిసినం దున నీపక్షమునఁ బోరాడి, పూర్వముకన్న విశేషముగ శౌర్య మును జూపించఁగలను. నా మాటను మన్నించినయెడల యుద్ధసన్నాహము చేయుము. లేనిపక్షమున నన్ను నీ యిష్టాను సారము శిక్షించవచ్చు'నని కోరియలేనస్సు ముఖము మూసి కొని ప్రతి వచనమియ్యె, అందుకు 'టల్లసు' సన్నుతించి యత నిని కౌఁగిలించుకొనెను. వాల్సియనుల సమావేశము చేసి, వారిని కోరియలేనస్సు పురికొలిపెను. మాటకారియె కాక, పనివాఁడని వా రతనిని శ్లాఘించిరి. వారు రణభేరి వేసిరి. దరువులు ధణధణ మ్రోయఁగ, దళవాయులు వారి దళముల నడిపింప సాగిరి. రోముపురసీమలలో వారు దండువిడిచిరి. రోమనులు సమరసన్నాహము లేకయున్నందున, భయకంపి తులైరి. కోరియలేనస్సుచేత వాల్సియనులు నడిపింపఁబడి, సమీాప పట్టణములను ముట్టడించి వానిని పట్టుకొనిరి. రోమ నులు నిశ్చేష్టులై యేమియు తోఁచక యుండిరి.

అప్పుడు రోమనులు సంధిచేయుటకు యత్నించి రాయ

బారులను కోరియలేనస్సువద్దకుఁ బంపిరి. అతఁడు సంధికి నొప్పుకొనలేదు. అంతట రోమను లతని తల్లి 'వలుమ్నియా'ను సంధి చేయుటకుఁ బంప, యామె వెళ్లి, "నాయనా, నీవు మమ్ము విడనాడి వెళ్లినది మొదలు మా దురవస్థ చెప్పుటకు వీలు లేదు. నీవు రెండు కక్షులవారికి సమాధానము చేయవలెను. లేనిపక్షమున నీ కన్నతల్లిని ముందు సంహరించి రోముపట్టణమును ముట్టడివేయు"మని యతనితోఁ జెప్పెను. అతని దారాపుత్రాదులు పాదాక్రాంతులైరి. వెంటనే నతని మనస్సు కరిగి వాల్సియనులను విడిచి, రోమనుల కమందానందమగునట్లు రోముపట్టణములోఁ బ్రవేశించెను.

కోరియలేనస్సును దండనాయకుఁడుగ వాల్సియనులు నియమించిరి. 'టల్లసు' మొదలగు శత్రుపక్షమువారు కినిసి యతఁడు చేసిన స్వామిద్రోహమునకు తగిన కారణములను నిరూపించి సేనాధిపత్యమును వదలివేయవలసినదని యతనికి వర్తమానముఁ బంపిరి. వాల్సియనులు సభ చేయ నతఁ డక్కడకుఁ బోయి, తాను చేసినపనికి సమాధానము చెప్పుచుండ 'టల్లసు' మొదలగువారు లేచి యతనిని కత్తులతో పొడిచి చంపివేసిరి. సెనేటుసభవారు, రోమనులీ వర్తమానము విని పరితోషించలేదు; పరితపించలేదు.

నిసియస్సు

'నిసియస్సు' 'థ్యూసిడైడీసు' వీ రిరువురు తమ కాలములో ప్రజలను పుత్రవాత్సల్యముతోఁ జూచుచుండి రని మహా మహోపాధ్యాయుఁడైన 'ఆరిస్టాటులు' ప్రకటన చేసెను. 'థ్యూసిడైడీసు' పెద్దవాఁడు. 'పెరికిలీస'నువాఁడు ప్రజలపక్షము మాటలాడును; మొదటివాఁడు ధనికులపక్షము నవలంబించి యతనిని యెదిరించుచుండెను. 'నిసియస్సు' మిక్కిలి చిన్నవాఁడు. పెరికిలీసు కాలములో నితఁ డతనితోఁ గలిసి పని చేయుటయు, స్వతంత్రముగ పనిచేయుటయు కలదు. యుద్ధములలోకూడ నితఁడు చతురుఁడై యుండెను. పెరికిలీసు కాలాంతరగతుఁడైనపిదప, నితఁడు వ్యవహారస్థుఁడై, పనులను ప్రజల కింపగునటుల నెరవేర్చుచుండెను. ప్రజ లతనిని నమ్మిరి. వారిచేత నతఁడు సన్మానింపఁబడెను. వారిని నొప్పించుట కతఁడు భయపడిసందున, వా రతనిని ప్రేమించుచుండిరి. స్వభావముచేతఁ గొంత సభాకంపముఁ గలవాఁడైనను, యుద్ధములలో నతఁడు జయమును బొందుటచేత నతనిని వారు మన్నించిరి.

ప్రభు మంత్రోత్సాహశక్తులు గలిగి పెరికిలీసు రాజ్య

సూత్రములను ధరించి ధర్మబుద్ధితో నడిచెను. ఈ రెండు గుణము లతనికి లేకపోయినను ధనము విశేషముగ కలవాఁడైనందున, గరిడీసంబరములచేతను, మల్లయుద్ధములచేతను, నాటకముల చేతను బ్రజల నతఁడు రంజింపచేసెను. అతఁడు పురజనులకు కూర్చిన బహుమానములలో నేకశివాప్రతిమ నేఁటివఱకు గానఁబడుచున్నది.

'డీలాస'ను నొక ద్వీపములో 'అపాలో' యను పేరుగల సూర్యదేవతాలయ మొకటి కలదు. అక్కడ ప్రతిసంవత్సర మొక మహోత్సవము జేరుగుచుండును. అక్కడకు దేశదేశ ములనుండి మనుజులు వెళ్లుట కలదు. ఒక సంవత్సరము 'ఆథెన్సు' పట్టణమునుండి కానుకలను బలులను బట్టుకొని గాయకులతో నుత్సవమునకు వెళ్లుటకు ప్రజలు నిసియస్సును నియోగించిరి. అతఁ డక్కడకుఁ బోయి వానిని సమర్పించి యక్కడ జేరిగిన వినోదములలోఁ గొంతకాలము గడిపెను. అయిదువేల రూ ప్యముల కొక భూమిని కొని దాని నతఁడు భోగరాగాదులకు దేవున కిచ్చెను.

అతఁ డటుల చేయుట డాంబికమునకుఁ గాదు. నిజమైన భక్తికలవాఁడు. దేవతిర్యక్మనుజులనిన నతనికి భయము. ప్రతి దినమున నతఁడు హోమముచేయుట కలదు. అతనికి వెండిగని కలదు. అందులో ననేక పనులను జేయుచుండిరి. అతనికి విశేషముగ భృత్యవర్గము కలదు. రాబడి మెండుగ నుండెను.